UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Lofwaerdighe dijckagies en miserabele polders : een financiële analyse van landaanwinningsprojecten in Hollands Noorderkwartier, 1597-1643

van Zwet, H.

Publication date
2009

Link to publication

Citation for published version (APA):
van Zwet, H. (2009). *Lofwaerdighe dijckagies en miserabele polders : een financiële analyse van landaanwinningsprojecten in Hollands Noorderkwartier, 1597-1643*. [Thesis, externally prepared, Universiteit van Amsterdam]. Verloren.

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)
Download date:17 Nov 2026

Bijlagen

Bijlage 1 Landaanwinning in Noord-Holland boven het IJ (exclusief Texel) vóór 1650

bedijking	drooggevallen/ verkaveling (jaar)	opper- vlak (ha)	bedijking	drooggevallen/ verkaveling (jaar)	opper- vlak (ha)
Achtermeer	1533	35	Etersheimerbraak	1632	48
Dergmeer	1542	45	Schaapskuilmeer	1632	75
Kromwater	1546	17	Bleekmeer	1632	75
Kerkmeer	1547	65	Braken onder Obdam	1632	57
Weidgreb en Rietgreb	1548	92	Tjaddinxrijtpolder	1632	22
Dielofsmeer	1557	27	Bedijkte Leek of Kleine Waal	1633	9
Daalmeer	1561	91	Wilmkebreek	1633	28
Vronermeer	1562	105	De Brake	1634	110
Bergermeer	1564	620	Berkmeer	1635	280
Egmondermeer	1564	686	Braakpolder onder Winkel	1635	75
Heilooërmeer	1567	45	Schermer	1635	4770
Zwijnsmeer	1567	16	Woudmeer	1635	220
Boekelermeer	1568	340	Lichtewater	1636	22
Kleimeer	1568	70	Enge Wormer	1637	165
Slootgaard	1590	235	De Vliet	1638	19
Diepsmeer en Tjaarlinger-meer	1595	227	Kolk van Dussen	1641	100
			Oudedijkje	1642	28
Zijpe en Hazepolder	1598	6755	Starnmeer en Kamerhop	1643	627
Wogmeer	1609	690	Nederlandspolder	1644	19
Wieringerwaard	1611	1859	Sapmeer	< 1656	29
Beemster	1612	7100	Noordeindermeer	1647	218
Callantsoog	1612	773			
Purmer	1622	2756			
Baarsdorpermeer	1624	210			
Buikslotermeer	1624	362			
Wijde Wormer	1626	1620			
Grote Waal	1627	57			
Belmermeer	1628	139			
Broekermeer	1628	331			
Bennemeer	1630	120			
Schagerwaard of Witsmeer	1630	470			
Zuiderbraak en Bedijkte Waal	1631	13			
Noorderbraak	1631	5			
Braakpolder onder Hoogwoud	1631	60			
Heerhugowaard	1631	3500			
Schaalsmeer	1631	57			
Volendammermeer	1631	25			
Warmenhuizer Kerk- of Debbemeertje	1631	25			

NB: het totale oppervlak van de polders wordt hier weergegeven. Dat is vaak beduidend groter dan het contribuabele oppervlak.
Bronnen: Schultz, 1992,477-483; Reh, Steenbergen en Aten, 2005, 308-309.

Bijlage 2 Tijdschema van de bedijkingen

	Zijpe	Wwd	Bm	Pur	Wor	Hhw	Sch	Str
vorming compagnieschap			1607, 14 apr			1624, 20 mrt		
akkoord tussen bedijkers en:								
Uitwaterende Sluizen			1607, 19 sep 1611, 4 juni	1617, mrt 1618, 30 mei	1623, 30 nov	1625, 9 jan	1631, 19 sep	1632, 24 mrt 1640, 3 jul
Alkmaar				1617, apr		1624, 29 apr	1630, 10 nov	1631, 2 dec 1642, 9 mei
Hoorn			1607, 24 okt			1628, 29 dec	1630, 27 nov	
Edam				1617, 11 mrt	1624, 20 mrt			
Monnickendam				1617, 16 mrt	1624, 22 mrt			
Purmerend					1623, 23 mrt 1624, 14 mrt 1624, 6 mei			
octrooi								
aanvraag	1595, 4 dec	1597	1607, 9 mei		1623, 20 dec			
verlening	1596, 20 sep	1597, 6 sep	1607, 21 mei	1617, 10 juni	1624, 25 mrt	1625, 11 mrt	1631, 26 sep	1632, 30 mrt
uitbreiding		1603, 5 sep 1608, 19 juli	1610, 15 feb		1625, 18 mrt	1627, 2 apr		1639, 15 apr
bedijking								
start	1597, mei		1608, mrt	1619	1624, mei		1633, feb	
ringdijk dicht	1597			1620, 29 okt	1624, sep	1629, eind	1634, juni	
droogvallen	n.v.t.	n.v.t.	1612, 4 jul		1626, feb		1635, zomer	
verkaveling	1598, 6 april	1611, 12 juli	1612, 30 jul	1622, 12 aug	1626, 1 aug	1631, 20 jun	1635, 25 okt	1643, 27 aug

NB: het ontbreken van een datum in bovenstaand overzicht wil niet altijd zeggen dat de desbetreffende gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden. Soms is deze niet bekend.
Bronnen: Aten, 1995, 64-118; Belonje, 1929, 6-8; Belonje, 1933, De Zijpe, 60, 62 en 72; Belonje, 1945, 70, 74; Jonker, 1960, 1-4; Borger en Bruines, 1994, 50-54; Bouman, 1857, 3, 35-36, 74, 79, 113, 123, 127, 133; De Goede, 1922, 25; Reh, Steenbergen en Aten, 2005, 148; WA, AWWo inv. nr. 29; WA, AWP inv. nr. 583.

Bijlage 3 Hoofdingelanden ten tijde van de bedijkingen

polder	hoofdingeland	woonplaats	hoofdingeland vanaf octrooiaanvraag	hoofdingeland op de dag van verkaveling
Zijpe				
	Anthonisz., Adriaan (Metius)	Alkmaar	x	x
	Bardesius, Willem Willemsz.	Amsterdam	x	x
	Bijleveld, Pieter Hendriksz.	Alkmaar	x	x
	Clock, Pieter Harmansz. (van Persijn)	Alkmaar	x	x
	Coetenburg, Adriaan Maertsz.	Alkmaar	x	x
	Comans, Claes Garbrandsz.	Alkmaar	x	x
	Cromhout, Barthold Adriaansz.	Amsterdam	x	x
	Doublet, Philips Jansz. (Grafelijkheids Rekenkamer)	Den Haag	x	x
	Egmond van, Jacob Ottoz.	Den Haag	x	x
	Pauw, Pieter Jacobsz. (Grafelijkheids Rekenkamer)	Alkmaar		x
	Schaap, Jacob Pietersz.	Amsterdam	x	x
	Schouten, Willem Jansz.	Alkmaar	x	x
Wieringerwaard				
	Coetenburgh, Adriaen Maertsz.	Alkmaar	x	x
	Cromhout, Barthold Adriaansz.	Amsterdam	x	x
	Gardijn, Adriaan du	Alkmaar	x	x
	Schaap, Jacob Pietersz.	Amsterdam	x	x
	Zeventer van, Otto	Den Haag	x	x
Beemster				
	Bambeek, Nicolaas van	Amsterdam		x
	Basius, Johan	den Haag	x	x
	Binnenblijf, Jan Woutersz.	Hoorn		x
	Bisschop, Rem Egberts.	Amsterdam		x
	Blomaart, Thomas	Haarlem		x
	Boom, Abraham Pietersz.	Amsterdam		x
	Boom, Pieter	Amsterdam	x	
	Buijes, Jan	den Haag	x	x
	Coene, Tobias de	Amsterdam		
	Cromhout, Barthold Adriaansz.	Amsterdam	x	x
	Cromhout, Nicolaas Adriaansz.	den Haag	x	x
	Croock, Jan Claesz.	Amsterdam	x	x
	Grootenhuis, Arent ten	Amsterdam	x	x
	Grootenhuis, Jan ten	Amsterdam	x	
	Hellings, Jan	Amsterdam		x
	Hogerbeets, Rombout	den Haag	x	x
	Meerman, Dirk Gerritsz.	Delft		x
	Oldenbarnevelt, Elias van	Rotterdam	x	
	Os, Dirck van	Amsterdam	x	x
	Os, Hendrik van	Amsterdam	x	x
	Pellicorne, Jan	Amsterdam		x
	Peijn, Augustijn van			
	Poppen, Jacob Jansz.	Amsterdam	x	x
	vertegenwoordiger van de stad Purmerend	Purmerend		x
	Santen, Jan van	den Haag	x	
	Spiegel, Laurens Jansz.	Amsterdam		x
	Teding van Berkhout, Adriaan	den Haag	x	x
	Veen, Nicolaas	Hoorn		x
	Veer, Albert Albertsz. de	den Haag		x
	Warwijk, Wijbrant Gerbrantsz.	Amsterdam		x
	Vollenhoven, Lambert Wijngaartsz. van	Oosthuizen	x	

Purmer	Oosthuizen	x	
Bruijning, Albert Fransz.	Enkhuizen	x	x
Cromhout, Barthold Adriaansz.	Amsterdam	x	x
Hooft, Pieter Jansz.	Amsterdam	x	x
Latfeur, Charles de	Amsterdam		x
Oetgens, Frans Hendricksz.	Amsterdam		x
Overlander, Pieter Claesz.	Amsterdam		x
Overlander, Volkert Claesz.	Amsterdam	x	x
Pauw, Adriaan Reijniersz.	Amsterdam	x	x
Riccen, Fentidius	Den Haag	x	
Teding van Berkhout, Adriaan Jansz.	Den Haag	x	
Teding van Berkhout, Pieter Jansz.	Monnickendam	x	x
Tholincx, Dirk	Amsterdam		x
vertegenwoordiger van de stad Edam	Edam	x	x
vertegenwoordiger van de stad Edam	Edam	x	x
vertegenwoordiger van de stad Monnickendam	Monnickendam	x	x
vertegenwoordiger van de stad Monnickendam	Monnickendam	x	x
vertegenwoordiger van de stad Purmerend	Purmerend	x	x
vertegenwoordiger van de stad Purmerend	Purmerend	x	x
Wijde Wormer			
Asperen, Paulus van	den Haag	x	x
Colterman, Johan Johansz.	Haarlem	x	x
Groenewegen, Wouter van	den Haag	x	x
Honert, Rochus van den	den Haag	x	x
Nieuwstad, Cornelis van der	Purmerend	x	x
Snoeck, Steven	den Haag	x	x
Wit, Andries Cornelisz. de	den Haag	x	x
vertegenwoordiger van de stad Purmerend	Purmerend	x	x
vertegenwoordiger van de stad Purmerend	Purmerend	x	x
vertegenwoordiger van de stad Monnickendam	Monnickendam	x	x
Heerhugowaard			
Asperen, Paulus van	den Haag	x	x
Basius, Johan	den Haag	x	x
Beieren van Schagen, Aelbrecht van	den Haag	x	x
Bicker, Andries Gerritsz.	Amsterdam		x
Cromhout, Adriaan Bartholdsz.	Amsterdam	x	
Cromhout, Barthold Adriaansz.	Amsterdam	x	
Cromhout, Nicolaas Adriaansz.	den Haag	x	x
Foreest, Nanning Nanningsz. van	Alkmaar	x	x
Loon, Hans Willemsz. van	Amsterdam	x	x
Oetgens, Frans Hendricksz.	Amsterdam	x	
Oetgens, Anthonie Fransz.	Amsterdam		x
Oudensteijn, Matthijs Gillisz. van	Alkmaar	x	x
Panhuis, Gilles van	Leiden		
Poppen, Jacob Jansz.	Amsterdam	x	
Reede, Godard van	Utrecht	x	x
Rossem, Adriaan van	Utrecht	x	
Teijlingen, Floris Cornelisz. van	Alkmaar	x	
Veen, Adriaan Simonsz. van	Alkmaar	x	x
Wassenaar, Johan van	den Haag	x	
Oem van Wijngaarden, Jacob Gerritsz.	den Haag	x	x
Schermer			
Bicker, Andries Gerritsz.	Amsterdam	x	x
Cromhout, Nicolaas Adriaansz.	Den Haag	x	x
Foreest, Nanning Nanningsz. van	Alkmaar	x	x
Foreest, Johan Jacobsz. van	Hoorn	x	x
Groot, Jacob Meijndertsz.	Alkmaar	x	
Jacot van Axele, Eduard Balthasarsz.	Alkmaar	x	x

Jager, Willem Claesz. (namens Hoorn)	Hoorn	x	x
Jong, Adriaan Dirksz. de	Alkmaar	x	x
Kessel, Pieter Willemsz.	Alkmaar	x	x
Nijenburg, Gerard Jansz. van Egmond van de	Alkmaar	x	x
Nijenburg, Thomas Cornelisz. van Egmond van de	Alkmaar	x	x
Oudensteijn, Matthijs Gillisz. van	Alkmaar	x	x
Oijen, Jan Pietersz. van	Alkmaar	x	x
Pauw, Pieter Jacobsz.	Alkmaar	x	x
Pauw, Reijnier Reijniersz.	Den Haag	x	x
Sevenhuijsen (Seijlmaecker), Cornelis Thomasz. (namens Alkmaar)	Alkmaar	x	x
Stoop, Jan Pietersz.	Alkmaar	x	
Stuijling, Maarten Adriaansz.	Alkmaar	x	
Teijlingen, Jacob Jacobsz. van (namens Alkmaar)	Alkmaar		x
Starnmeer			
vroedschap van de Rijp	De Rijp	x	
Groot, Allard de (namens Hoorn)	Hoorn		x
Hasselaar, Dirck Pietersz.	Amsterdam		x
Pauw, Reinier Adriaansz.	Amsterdam		x
Takesz., Crijn (namens Enkhuizen)	Enkhuizen		x
Berkhout, Lauris Jacobsz. (namens Purmerend)	Purmerend		x

Bronnen: Belonje, 1933 De Zijpe en Hazepolder, 80 en bijlage 11-12; Jonker, 1960, 61-62; Bouman, 1857, 47, 105 en 134; WA, AWP inv. nrs. 109, 293, 294 en 583 (kavelcondities); WA, AWWo inv. nrs. 2 (kavelcondities) en 19 (20 juni 1624); RAA, AWH inv. nr. 637 (kavelcondities); Belonje, 1929, 51; Van Gelder, 1960, 91-117; RAA, AWS inv. nrs. 374, 375 en 774 (kavelcondities); Belonje, 1933 De Schermeer, 77-78; RAA, AWSt inv. nrs. 1 (7 juli 1638) en 30 (kavelcondities); Visser, 1992, 70-71.

Bijlage 4 Investeerders

Deze bijlage bevat in alfabetische volgorde de namen van de investeerders, die voorkomen in de kavelregisters van de bij dit onderzoek betrokken polders.
Van elke investeerder zijn, voor zover bekend, aangegeven:
– het jaar van geboorte (geb.) en overlijden (ovl.).
– de woonplaats ten tijde van de bedijking.
– gegevens ten aanzien van beroep, functie in het openbaar bestuur en/of het bezit van een heerlijkheid. De tabel beperkt zich tot één of enkele gegevens en geeft geen volledige opsomming.
– het aantal bij dit onderzoek betrokken bedijkingen waaraan de investeerder deelnam (N).
– het aantal morgen waarop een investeerder in een bepaalde polder bij verkaveling recht had.
De namen van de polders zijn in de tabel als volgt afgekort: Wieringerwaard: Wwd, Beemster: Bm, Purmer: Pur, Wijde Wormer: Wor, Heerhugowaard: Hhw, Schermer: Sch en Starnmeer: Str.

naam	geb.	ovl.	woonplaats	beroep, functie, heerlijkheid	N	Zijpe	Wwd	Bm	Pur	Wor	Hhw	Sch	Str
Abelijn, Abraham			Amsterdam	koopman	1			38					
Adams (weduwe), Lambert					1				10				
Adriaensz., Rochus			Amsterdam	chirurgijn	1	16							
Adrichem van, Joost Jacobsz.	1574	1653	Delft	burgemeester; bewindhebber VOC	1							30	
Aeriaensz., Olbrant					1							4	
Alewijn, Dirk Dirksz.	1571	1637	Amsterdam	lakenkoper	1							60	
Allers, Cornelis Jansz.					1			25					
Allertsz., Gerrit					1							4	
Allertsz., Louris					1							4	
Ameijden van, Jacob Aernoult			bisdom Luik	raad van de bisschop van Luik	1	83							
Anthonisz. (Metius), Adriaan	ca 1542	1620	Alkmaar	burgemeester,landmeter, zoutzieder	1	29							
Arentsz., Dieuwer			de Rijp		1								11
Aris, Jacob Jansz.		1644	Purmerend	thesaurier, dijkgraaf Wijde Wormer	1					30			
Arisz., Hillebrant					1				40				
Asperen van, Paulus		1640	den Haag	raadsheer Hoge Raad	2					30	68		
Auxbrebis, Francois en Jan			Amsterdam	koopman	1	19							
Baan, Dirck Cornelisz.					1			50					
Baccart, Cornelis				advocaat	1			50					
Backer, Jacob			Amsterdam	burgemeester	1				40				
Backers, Margrieta					1				20				
Baerle van, David	1595	1671	Amsterdam	koopman	2				40		40		
Baerle van (erven), Jan	1555	1605	Amsterdam	koopman	2				60		60		
Baert, Cornelis Jansz.		1640	Alkmaar	vroedschap, notaris	1							15	
Bam van (weduwe), Floris					1						30		
Bambeek van (weduwe), Nicolaas	1570	1615	Amsterdam	koopman	1			22					
Bardes, Aernoult		1646	Alkmaar	hr. van Warmenhuizen en Krabbendam	1							15	
Bardes, Willem Willemsz.	1563	1619	Alkmaar		2	19	40						
Barentsz., Olphert			Hoorn	burgemeester, lid Rekenkamer	1						15		
Bartholomeusz., Wouter			Alkmaar	kastelijn van de Oude Doelen	1							3	
Bas, Dirck Jacobsz.	1569	1637	Amsterdam	burgemeester, koopman	2						15	15	
Bas, Pieter			Amsterdam	tresorier, koopman	1						30		
Bas van Teijlingen, Pieter Jacobsz.	1563	1617	Alkmaar	burgemeester, zeepzieder	1		10						
Basius, Johan		1648	den Haag	lid Rekenkamer	3		20	50			52		
Bastiaensz., Walich			Sint Maarten		1	5							
Bave, Francois			Amsterdam ?		1			25					
Bave de, Denys			Amsterdam	koopman	1			137					

naam	geb.	ovl.	woonplaats	beroep, functie, heerlijkheid	N	Zijpe	Wwd	Bm	Pur	Wor	Hhw	Sch	Str
Beaumont, Simon			Rotterdam	burgemeester	1							15	
Becker, Samuel	1581	1640	Amsterdam	koopman	3			25	40		20		
Becker, Evert			Middelburg		1				40				
Beecke van der, Jacob			Hoorn	secretaris Hoorn	1							15	
Beer de, Gerrit			Amsterdam		1			25					
Beets, Sijmon Jansz.		1638	Purmerend		1					30			
Beets, Jan Jansz.			de Rijp	heemraad Starnmeer	1								11
Belten de oude, Pieter			Amsterdam	koopman	1				20				
Ben, Pieter Dirksz.			Hoorn	burgemeester	1							15	
Benningh, Willem, Jansz.					1							5	
Berckel van (weduwe), Gerrit			Rotterdam	burgemeester	1							15	
Berckel van, Adriaen					1							15	
Berckel van, Jan					1							8	
Berensteijn van, Paulus Cornelisz.	1548	1625	Delft	burgemeester, koopman, brouwer	1			50					
Bergen van (weduwe), Francois Hermensz.					1						15		
Berrewijns, Barent		>1613	Amsterdam	koopman	1			100					
Beuckere de, Frederik					1								11
Beveren van, Cornelis	1568	1641	Dordrecht	rentmeester Zuid-Holland	1							45	
Bicker, Andries Gerritsz.	1586	1652	Amsterdam	burgemeester, koopman	2						98	60	
Bicker, Cornelis Gerritsz.	1592	1654	Amsterdam	burgemeester, koopman	2						60	45	
Bicker, Jacob Gerritsz.	1588	1646	Amsterdam	koopman	2						30	15	
Bije de, Nicolaas	1599		Alkmaar	raadsheer Hoge Raad	1						15		
Bije de (erven),			Alkmaar	tresorier	1						15		
Bijl, Cornelis Jansz.					1							8	
Bijlevelt, Johan Pietersz.		1654	Alkmaar	heemraad Zijpe, WWrd en Schermer	1							30	
Bijlevelt (weduwe), Pieter Heijndricxsz.	1540	1610	Alkmaar	koopman, reder	2	167	20						
Bijwaert, Harck Gerritsz.		1635	Alkmaar		1							30	
Bincken c.s., Jan Jansz.			Amsterdam	koopman, wisselaar	1	75							
Binnenblijf, Jan Woutersz.			Hoorn		1			25					
Bisschop, Rem Egbertsz.	1571	1625	Amsterdam	koopman	1			25					
Blaeu, Willem Wiggertsz.					1							10	
Blaeu, Jacob Michielsz.			Amsterdam		1						22		
Blaeu (erven), Michiel Cornelisz.	1553	>1621	Amsterdam	koopman					60				
Bleijswijck van, Adriaen Dircxsz.			Delft ?		1			25					
Bleijswijck van, Ewout Evertsz.	1572	1657	Delft	bewindhebber VOC	1			25					

Blinken, Jacob			Amsterdam	koopman	1		20					
Blomaart, Thomas			Haarlem		1			59				
Bocholt van, Anna			Luik, bisdom		1	382						
Boele, Jan			den Haag		1			25				
Boelens, Jacob Andriesz.	1554	1621	Amsterdam	burgemeester	1	15						
Boelens, Hendrik	1586	1638	Amsterdam		1						15	
Boen, Clement					1							15
Bom, Pieter					1				5			
Boom, Sijmon Jacobsz.					1							15
Boom, Abraham Pietersz.	1575	1642	Amsterdam	burgemeester, koopman en bankier	1			250				
Boom, Hendrick			Alkmaar		1						15	
Boot, Dominicus		1619	Alkmaar	baljuw en dijkgraaf Zijpe	1	49						
Boot van Wesel, Dominicus Jansz.			Alkmaar		1		60					
Bor, Pieter Christiaensz	1559	1635	Haarlem	rentmeester-generaal Noord-Holland	2		20				35	
Bordes de, Boudewijn			Amsterdam	koopman	1			13				
Borduijrwerker, Jasper Jansz.					1							6
Boreel van, Willem			Amsterdam	pensionaris	1							15
Bos, Steven Pietersz.			de Rijp		1							15
Bouckhorst van, Nicolaas	1581	1640	den Haag	hr. van Noordwijk en Wimmenum	1						15	
Boudaen, Pieter Courten			Middelburg	koopman, bewindheber VOC	1			47				
Boudaen (erven), Elias			den Haag	raadsheer Raad van Brabant	1	89						
Boudewijn Francois W.P.			Amsterdam	koopman	1			44				
Boudewijn de jonge, Francois I		>1635	Amsterdam	koopman	1			47				
Boudewijns, Francois S		>1609	Amsterdam	koopman	1			40				
Brakes, Symon			Noord Schermer		1							3
Brantwijck, Pieter Aertsz.	1579	1639	Amsterdam	koopman	1		20					
Brantwijck, Willem Aertsz.			Dordrecht		1		20					
Brasker, Jacob Jacobsz.		1645	Alkmaar	burgemeester, apotheker	1							30
Brasser, Joost Dirksz	1581	1653	Amsterdam	koopman	1		50					
Brasser, Servaes Dirksz.		1656	Alkmaar	schepen, penningmeester Zijpe en Wwd	1							30
Brederode van, Job	1603	1657	den Haag		2					30	15	
Broeck van, Cornelis Pietersz.					1					15		
Broen (of Broun), Hendrik	1574	1639	Amsterdam	koopman, wijnhandelaar	1			11				
Broersz., Cornelis					1							15
Brouwer, Cornelis Claesz.			Monnickendam		2				20	15		
Brouwer, Gerrit Claesz.			Purmerend ?	burgemeester	1					12		
Brouwer, Cornelis Thaemsz.					1							5
Bruijnen, Huijbert Michielsz.		>1624	Alkmaar		1							15

naam	geb.	ovl.	woonplaats	beroep, functie, heerlijkheid	N	Zijpe	Wwd	Bm	Pur	Wor	Hhw	Sch	Str
Bruijning, Albert Fransz.	1579	1648	Enkhuizen	notaris, secretaris Enkhuizen	1				20				
Bruijning, Jan Fransz.	1574	1624	Amsterdam	notaris, secretaris van Amsterdam	1				20				
Bruijningh, Gijsbrecht	1567		Amsterdam	koopman	1	50							
Bucenius, Cornelis			Delft	geneesheer (docter van de prins)	1	10							
Buijck, Pieter					1							8	
Buijes, Jan		1614	den Haag	raadsheer Hof van Holland	1			11					
Buijren van, Reinier Reiniersz.			Amsterdam	wijnkoper	1				30				
Burg van der, Francois Reyersz.			Dordrecht		2		30	25					
Caladrini, Philippo	1587	1649	Amsterdam	koopman	1				20				
Campen, Willem Jansz.					1						15		
Canter, Cornelis			Amsterdam	heemraad Beemster	1			25					
Capelman,Vincent Adriaansz.	1584	1640?	Alkmaar	dijkgraaf Uitwaterende Sluizen	1							15	
Capelman (wed), Elias Aelbertsz.		1610	Alkmaar	burgem., dijkgr. Uitwaterende Sluizen	2	14	20						
Carbasius, Nicolaas Jansz.		1636	Hoorn		3			25			35	15	
Carel de Jonge (erven), Jan Carel	1574	1620	Amsterdam	koopman, vice-admiraal	1				50				
Casembroot, Leonardus			den Haag	raadsheer Hof van Holland	2					15		15	
Casteleijn, Isack			Amsterdam		1						30		
Cats, Jacob	1577	1660	den Haag	raadspensionaris	1							15	
Cats van, Theophilus	ca. 1593	1655	den Haag	heer van Heiloo	1						2		
Cheijs, Claes		1619	Amsterdam	koopman	1		50						
Claesz., Trijn			de Rijp		1								6
Clerck de, Abraham			Amsterdam		1			25					
Clock (van Persijn), Pieter Harmensz.	1629	Alkmaar		vroedschap, hoofdingeland Zijpe	1	28							
Cobbaut, Arnout			Amsterdam	lakenkoper	1			12					
Cock, Pieter Jansz.			Hoorn	zeepzieder	1		20						
Codde, Maerten Pietersz.			Amsterdam		1						45		
Coeckebacker, Gerrit Jacobsz.			Amsterdam		1			22					
Coene de, Tobias		1618	Amsterdam	advocaat VOC	1			47					
Coetenburg (weduwe), Reynier Adriaensz.		1633	Alkmaar	schepen	2						15	15	
Coetenburgh, Adriaen Maertsz.	1564	1618	Alkmaar	burgemeester	2	275	110						
Coijmans, Enoch					1							15	
Coijmans, Jeronimus	1598	1658	Amsterdam	koopman	1							15	
Colterman, David Johansz.	1570	1634	Alkmaar	baljuw Kennemerrland	1						15		
Colterman, Johan Johansz.	1591	1647	Haarlem	rentmeester Kennemerland	1					45			
Colver, Pieter					1	25							

Comans, Claes Garbrandsz.		1598	Alkmaar	brouwer	1	29						
Comans, Claes Garbrantsz.		<1635	Alkmaar		1						5	
Compasmaker, Sijmon Willemsz.					1						3	
Coning, Jacob Sijmonsz.	1581?	1648	Hoorn	burgemeester	2					15	30	
Coole, Adriana			Amsterdam	echtg. v.d. koopman Hans Rombouts	2						60	43
Coorencooper, Cornelis Aerisz.					1					15		
Cop, Gerrit Claesz.					1					15		
Coren, Jacob Gerritsz.		1631	den Haag	raadsheer Hoge Raad	1						30	
Coren, Adriaan			Alkmaar ?		1						8	
Cornelisz., Huijbert				burgemeester	1					8	0	
Cornelisz., Floris					1					15		
Cornelisz., Claes					1				10			
Corsmaker, Jan Dirksz.					1						8	
Cos, Abraham Cornelisz.			Amsterdam		1						15	
Cos, Frederik Cornelisz.			Alkmaar		1						15	
Craft, IJsbrant		1652	Wormer	advocaat	1							6
Crakou van, Carel		1646	den Haag		1						15	
Crap, Pieter			Hoorn	vroedsch., fisc. Admiraliteit W.Friesland	1						30	
Crap, Claes Willemsz.			Hoorn	vroedschap	1						15	
Cromhout, Barthold Adriaansz.	1550	1624	Amsterdam	burgemeester	5	41	80	44	20		52	
Cromhout, Nicolaas Adriaansz.	1561	1641	den Haag	president Hof van Holland	5	41	40	58			82	60
Cromhout, Hendrick Bartholdsz.	1581	1626	Amsterdam		2				40		22	
Cromhout, Adriaan Bartholdsz.	1585	1625	Amsterdam	vroedschap	2					30	22	
Cromom, Gerard			den Haag	raadsheer Hof van Holland	1						30	
Cromvliet, Bernardus			den Haag	lid Rekenkamer	2				65	30		
Croock, Jan Claesz.	1559	<1622	Amsterdam	goudsmid	2	33		27				
Croon, Poulus					1						15	
Cuijper, Claes Dircxsz.			Jisp ?		1				25			
Cuijsten, Jan			Amsterdam	koopman	1			25				
Davelaer van, Cornelis			Amsterdam	advocaat	1				40			

naam	geb.	ovl.	woonplaats	beroep, functie, heerlijkheid	N	Zijpe	Wwd	Bm	Pur	Wor	Hhw	Sch	Str
Debbichael, Evert Nanningsz.		1622	Alkmaar	lakenkoper, heemraad Zijpe	1	29							
Dedel, Johan	1588	1665	den Haag	raadsheer Hof v. Holland en Hoge Raad	1							15	
Deutz, Jan	1581	1638	Amsterdam	koopman, bankier	1							45	
Dignomsz., Keijser					1							5	
Dijk van, Pieter				burgemeester	1							15	
Dirksz., Aris			de Rijp	heemraad Starnmeer	1								17
Dirksz. c.s., Jochum			Amsterdam	koopman	1	23							
Does van der, Jacob Willemsz.	1575	1630	den Haag	griffier, secretaris prins Frederik Hendrik	1					30			
Dommer, Pieter Jansz.	1550	1600	Amsterdam	koopman	1	14							
Dorp van, Arent	1598	1652	den Haag	hofmeester en raad van prins Maurits	1						15		
Dorp van, Philips	1587	1652	Zeeland	luitenant-adm. Zeeland, Holland en W. Friesland	1						15		
Dorst den, Willem					1				5				
Dortmont (weduwe), Balthasar			Amsterdam	koopman	1			22					
Dortmont van, Jasper			Amsterdam	koopman	1			119					
Dortmont van, Melchior		1620	Amsterdam	koopman	1			44					
Doublet, Philips Jansz.	1560	1612	den Haag	lid Rekenkamer, ontva. gen.Republiek	2	20	40						
Driel (jonkvrouw), Cornelia					1			51					
Drophuijsen van, Dirck					1					15			
Dufresne, Andries			den Haag	commies Staten Generaal	2	28				30			
Duijck, Adriaan			den Haag	secretaris Staten van Holland	1		30						
Duijves, Claes Symonsz.					1							15	
Duijvoet, Marcus			den Haag	juwelier	1	54							
Dussen van der, Ewout Jacobsz.	1574	1653	Delft	burgemeester	2						45	30	
Dussen van der, Dirk Bruijnsz.		1623?	Delft	burgemeester, brouwer	1			25					
Dussen van der, Arent Bruijnsz.			Schiedam		1			25					
Egmond v.d. Nijenburg, Johan Jansz.	1616	1661	Alkmaar	burgemeester, raadsheer Hoge Raad	1							8	
Egmond v.d. Nijenburg, Johan Gerritsz.	1618	1712	Alkmaar	burgemeester, lid Raad van State	1							15	
Egmond v.d. Nijenburg van, Gerard Jansz.	1576	1636	Alkmaar	burgemeester, hoofdingeland Schermer	2						15	45	
Egmond v.d. Nijenburg van, Thomas Cornelisz.	1599	1675	Alkmaar	burgemeester, dijkgraaf Schermer	2						22	60	
Egmond van Kenenburg, Elisabeth		1613	den Haag	weduwe van Frederik van Zeventer	2	88	40						
Egmond van Kenenburg, Jacob													

Ottoz.	1546	1618	den Haag	heer van Egmond en Kenenburg	1	88							
Egmond van Kenenburg, Johan Ottoz.		1612	den Haag	baljuw en dijkgraaf van Voorne	2	68	80						
Elen, Jan			Alkmaar	houtkoper	1	24							
Elst van der, Pieter Gerritsz.			Amsterdam		1	35							
Erp van, Aernout	1553	1618	Amsterdam	koopman (handelaar in Zweeds koper)	2	19	20						
Femmitsz. (erven), Dirck			Amsterdam		1			25					
Fluwele, Cornelis Jansz.					1						5		
Foels, Johanna			Leerdam		1	11							
Fongersz., Claes				notaris	1						9		
Fons, Adriaen Thijsz.			Hoorn	vroedschap	1						15		
Foreest van, Adam Dircksz.	1570	1640	Alkmaar	burgemeester	2					15	45		
Foreest van, Nanning Nanningsz.	1578	1668	Alkmaar	hoofdingeland Schermer	2					68	30		
Foreest van, J(oh)an Jacobsz.	1586	1651	Hoorn	burgem., secr. gecommitteerde raden	3				30	30	60		
Fortuijn, Jacob Jansz.			Dordrecht ?		1						15		
Francken, Roelof					1						15		
Fransz., Dirck			Monnickendam	heemraad Beemster	1			25					
Fransz., Pieter		>1640	Alkmaar	notaris	1				8				
Fransz., Jacob			de Rijp	dijkgraaf Starnmeer; schout de Rijp	1							29	
Fransz., Claes				notaris	1						8		
Fuijs, Jan Adriaensz.					1						15		
Gaen, Roelof					1				10				
Garbrantsz., Adriaen					1						8		
Garbrantsz., Jan					1						7		
Gardijn du, Adriaan Philipsz.	1564	1616	Alkmaar	burgemeester	2	121	200						
Gardijn du, de oude, Nicolaas	1572	1641	Amsterdam	koopman	2	19				15			
Gardijn du, Jannitgen Philipsd.			Amsterdam		1	10							
Geel van, Johan de Heer	1589		Amsterdam	koopman	1							22	
Geelgieter, Jacob Woutersz.					1						3		
Geelvinck, Jan Cornelisz.	1579	1651	Amsterdam	burgemeester, koopman	1				80				
Geertges, Gerrit			Nieuwe Niedorp	1		20							
Geest van der, Jacob Cornelisz.		1670	Alkmaar	vroedschap, notaris, heemraad Zijpe	1						5		
Gennep van, Gerrit en Gozewijn Bartholomeusz.			Haarlem	koopman, slotenmaker	1	47							

naam	geb.	ovl.	woonplaats	beroep, functie, heerlijkheid	N	Zijpe	Wwd	Bm	Pur	Wor	Hhw	Sch	Str
Gerritsz., Harck			Hoorn		1							15	
Gillet, Anthoni Nicolaesz.			Luik, bisdom		1	45							
Gillon, Abraham			Amsterdam	koopman, regent Nieuwezijds Huiszittenhuis,	1				20				
Gissen van der, Anthoni Hendricksz.		1650	Delft		1			13					
Gistelen van, Valerius			Amsterdam		1			25					
Goch van, Johan	1581		den Haag	griffier Staten Generaal	1					30			
Godijn, Samuel			Amsterdam		1			59					
Godijn, Daniel			Amsterdam		1			50					
Godin, Philip					1			59					
Gorter, Dick Cornelisz.					1							3	
Gorter, Stoop Pietersz.					1							3	
Gorter, Walich Jansz.					1							3	
Goutsblom, Pieter Cornelis					1							3	
Goutsmit, Jan Pietersz.					1							7	
Govertsz., Joost			Amsterdam	koopman	1	27							
Govertsz., Abraham					1				25				
Graeff de, Jacob Dirksz.	1571	1638	Amsterdam	burgemeester, koopman	1				40				
Grafelijkheid,			den Haag		1	352							
Graft van der, Joost			Haarlem	brouwer	1					15			
Granaat (weduwe), Jacob					1			25					
Grebber, Jacob Jansz.		1650	Purmerend	penningmeester Wijde Wormer	1					15			
Groen, Dirck Heijndricxsz.	1584	1647	Alkmaar	schepen Zijpe	1							15	
Groenwegen van, Wouter			den Haag	advocaat	2				40	90			
Groes, Albert Jacobsz.			Hoorn		1							15	
Groes, Willem Sijbrantsz.			Enkhuizen ?		2						15	15	
Groot, Maerten Jansz.			Hoorn	burgemeester	1							30	
Groot de, Allard		1658	Hoorn	burgemeester	3						15	45	28
Groot de, Cornelis Jacobsz.		1661	Alkmaar	burgemeester	1							45	
Groot de, Jacob Jacobsz.			Hoorn		1								11
Groot de, Trijntje Jacobsdr					1							5	
Grootenhuys ten, Arent Jansz.	1570	1615	Amsterdam	koopman, bewindhebber VOC	1			242					
Grootenhuys ten, Jan Jansz.	1573	1646	Amsterdam	vroedschap, schout, koopman	1				40				
Grootewal (Houtcooper), Pieter Cornelisz.		1640	Alkmaar	vroedschap	1							15	
Hacket, Willem Claesz.			de Rijp	heemraad Starnmeer	1								2

Haersolte van, Sweder	1582	1643	den Haag ex Oost Nederland	landdrost Twente	1			30			
Haes de (weduwe), Cornelis			Amsterdam		1				5		
Haesis, Willem Pietersz.		1622	Hoorn	vroedschap	1		75				
Hagen, Dirck Jacobsz.					1			15			
Hagen, Jan Jacobsz.			Amsterdam?		1			15			
Hallet, Anthoni		<1613	Leiden	koopman	1		119				
Hallingh, Harman					1				15		
Hallingh (erven), Pieter			den Haag	commies.	1			30			
Harel, Eliseus			Amsterdam		1					11	
Haringcarspel, Pieter Wijertsz.		1638	Alkmaar	vroedschap	1				30		
Haringcarspel van, Claes Jacobsz.	1564	1631	Amsterdam	vroedschap, koopman	1	21					
Haringcarspel v. (weduwe), Jacob Claesz.	1530	1587	Alkmaar	penningmeester Zijpe en Hazepolder	1	21					
Haringhkoopers erven, Jan Willemsz.		de Rijp		1					11		
Haringhs, Cornelis Cornelisz.			Purmerend?		1			8			
Harmansz. Weduwe, Jan	ca 1560	1624	Amsterdam	koopman, glaskoper	1		50				
Hasselaar, Dirk Pietersz.	1581	1645	Amsterdam	majoor	2				15		44
Hasselaar, Nicolaas Pietersz.	1593	1635	Amsterdam	majoor	1				30		
Hasselaar, Pieter Pietersz.	1583	1651	Amsterdam	burgemeester	1				30		
Haze de, Jeronimus Hendricksz.	1578	1638	Amsterdam	koopman	1					30	
Haze de, (weduwe), Hendrik Hansz.	ca 1550	1605	Amsterdam	koopman	1		47				
Haze de, de jonge, Hendrik			Amsterdam	koopman	1					60	0
Heesters, Herman Wolfertsz			Amsterdam	koopman	1		44				
Heijckens, Hendrik Jansz.					1					3	
Heijde de, Anthoni			Delft	koopman	1					60	
Heijmerick, Jan			Amsterdam		1					15	
Heijthuizen van, Willem					1					15	
Hellings, Jan	1568	1624	Amsterdam	koopman, hoofdingeland Beemster	1		25				
Helmont van, Jan Jansz.			Amsterdam	koopman	1				30		
Hem, Dirck		1614	Amsterdam	lakenkoper	1		25				
Hendricksz.(Heijnsz.), Bouwen		1626	Edam		1			20			
Hendricxsz., Joost					1					8	
Hensbroeck, Jan Cornelisz.			Alkmaar	moutmaker	3				5	18	6
Hensbroeck, Cornelis Jansz.			Alkmaar	moutmaker	1					7	
Hermansz.(Heesters), Wolphert			Amsterdam	admiraal	1	20					
Hermensz., Pieter					1				15		

naam	geb.	ovl.	woonplaats	beroep, functie, heerlijkheid	N	Zijpe	Wwd	Bm	Pur	Wor	Hhw	Sch	Str
Hessels, Andries			den Haag	raadsheer	1							15	
Heuvel, Theunis Jorisz.					1							30	
Hoffert, Bartholomeus					1							15	
Hofman, Joncker			Amsterdam	koopman	1				40				
Hofman (erven), Willem		<1635			1							30	
Hogerbeets, Rombout	1561	1625	den Haag	pensionaris Leiden, raadsh. Hoge Raad	2		20	47					
Hommelkens, Assuerus	1542		Amsterdam	goudsmid	1	37							
Honert van den, Rochus	1572	1631	den Haag	raadsheer Hoge Raad	2				20	30			
Hont de (erven), Vincent		<1635			1							30	
Hooch van der, Cornelis					1						30		
Hoochkamp, Pieter Maertsz.	1555		Amsterdam		1	15							
Hoochlandt, Cornelis Dircksz.					1							45	
Hoochtwoud, Claes Cornelisz.			Hoorn	burgemeester, bewindhebber VOC	1							15	
hoofdparticipanten HHW,			Alkmaar		1						2		
Hooft, Pieter Jansz.	1575	1636	Amsterdam	vroedschap, koopman, wetenschapper	1				80				
Hooft, Hendrik			Amsterdam	koopman	1				40				
Hooft, Cornelis Pietersz.	1547	1626	Amsterdam	burgemeester, koopman	1				40				
Hooft, Jan Gerritsz.			Amsterdam		1				60				
Hooftman, Cornelis			Medemblick ?		1					60			
Hoolck van der, Loef Baertsz.			Alkmaar		1							10	
Hoolck van der, Maarten					1							5	
Houtcooper, Cornelis Claasz.					1							3	
Houwert, Jan Hendricxsz.			Schagen		1							15	
Hove van den, Willem	1570		Alkmaar	vroedschap, koopman, zoutzieder	2	108	20						
Hovius (weduwe),							1					30	
Hudde (erven), Belitge		1612	Amsterdam	echtgenote van Jan Claes Boelensz.	1			50					
Huygens, Rutger			den Haag	Raad van State	1					30			
Huygens, Constantijn Christiaensz.	1596	1687	den Haag	secretaris Raad van State	1						30		
Huygens, Jacob Claesz.			Edam	secretaris Purmer	2				40			10	
Huijgh, Sijmon Cornelisz.			Hoorn	burgemeester	2						15	15	
Hulst, Pieter Evertsz.	1578	1639	Amsterdam	koopman, brouwer	1				60				
Hunger, Hans	ca 1553	1616	Amsterdam	koopman	1			50					
Jacobsz.,Jelle			Amsterdam	koopman	1	9							
Jacobsz., Pieter			Amsterdam	koopman	1							4	
Jacobsz. (erven), Outger		<1635	Hoorn	burgemeester	1							30	

Jacot, Balthasar	1558	1614	Amsterdam	koopman, lakenkoper	2	38	20					
Jacot, Balthasar Eduardsz.		1638	Amsterdam	koopman	1						15	
Jacot van Axele, Eduard Balthasarsz.		1656	Alkmaar	hoofdingeland Zijpe en Schermer	2		40				30	
Jager, Willem Claesz.		1654?	Hoorn	burgemeester	1						15	
Jager, Hendrik Woutersz.		1601	Alkmaar	zeepzieder	1	10						
Jansz., Wormbout			Hoorn	secretaris Hoorn	1						15	
Jansz., Albert			Purmerend		1	29						
Jansz., Huijch					1						4	
Jonck, Jacob Mijndertsz.			de Rijp	heemraad Starnmeer	1							11
Jong de, Adriaan Dirksz.		1636	Alkmaar	burgemeester, lakenkoper	2					18	30	
Jongjansz., Jacob Jansz.			Edam	kapitein	1			40				
Keijser, Cornelis Cornelisz.			Hoorn	burgemeester	2					15	30	
Keijser, Nanning			Hoorn	vroedschap, secr. en pensionaris Hoorn	1						15	
Kerckrinck, Godert	1577	1645	Amsterdam	koopman	2			40		15		
kerk,			in de polder	kerk in de polder	3		50	20			60	
kerk in de Rijp,			de Rijp	kerk in de Rijp	1							26
kerk in Graft,			Graft	kerk in Graft	1							3
Kessel, Pieter Willemsz	1577	1644	Alkmaar	burgemeester, lakenkoper, brouwer	2					30	30	
Kessel, Willem Willemsz.	1588	1645	Alkmaar	vroedsch, brouwer, penningm. Schermer	1						30	
Kessel van, Roelof		1645	Alkmaar	advocaat	1						15	
Kessel van, Gillis			Amsterdam	koopman, suikerraffinadeur	1		13					
Kiesius, Nicolaes					1				12			
Kijnghsen, Adriaen					1				8			
Kinnemaet, Jacob Cornelisz.		1652	Alkmaar	vroedschap	1						30	
Kinneman, Frederick			Amsterdam		1						4	
Kinnis, Frederick Cornelisz.			Hensbroek		1	3						
Kinschot van, Nicolaas	1585	1660	den Haag	pensionaris, advocaat fiscaal Holland	2				30		45	
Kinschot van, Louwijs			Brabant	raadsheer Raad van Brabant	1						15	
Klerck de, Jaques					1		25					
Koel, Sijmon Pietersz.					1				15			
Koen, Floris Claesz.					1		25					
Kolck, Claes Claesz.					1				15			
Kolles, Cornelis Jacobsz.	1657		Zuid Schermer	koopman	1						3	
Labistrate, Jan			Amsterdam		1		22					
Laeckencooper, Pieter Dircksz.			Edam		1			40				
Laen van der, Hees					1				15			

naam	geb.	ovl.	woonplaats	beroep, functie, heerlijkheid	N	Zijpe	Wwd	Bm	Pur	Wor	Hhw	Sch	Str
Lakeman, Cornelis Pietersz.			Monnickendam		1							8	
Lammertschaech, Jan Allertsz.			Hoorn	burgemeester	2						15	30	
Landschot, Philips			Leiden	kapitein	1			50					
Lange de, IJsbrant Jansz.			de Rijp	heemraad Starnmeer	1								11
Langendijck, Gerrit Dirksz.	1561	1623	Alkmaar	landmeter, heemraad Zijpe	1	29							
Latfeur de, Charles		1650	Amsterdam	koopman	1				60				
Latfeur de, Pieter			Amsterdam	koopman	1				40				
Lauwen, Cornelis					1				10				
Lee van der, Jan Fransz.			Delft		1			63					
Leenertsz., Jan			Amsterdam	koopman	1	29							
Lens, Hendrick			Amsterdam		1				20				
Lievens, Sijmon Maertsz.			Medemblick	dijkgraaf Noorderkoggen	1							15	
Lijn, van der, Huijbert Jacobsz.			Alkmaar	notaris	1							5	
Lodensteijn, Jan Jansz.	1557	1626	Delft		1			72					
Lodensteijn van, Eduard		1668	Delft		1						30		
Loeffsz., Jan Michiel	1534		Amsterdam	koopman	1	37							
Loenius, Johan		1641	den Haag	raadsheer Hof van Holland	2					30		15	
Loon van, Hans Willemsz.	1577	1658	Amsterdam	koopman, bewindhebber VOC, hoofdingeland Hhw	3				40		98	15	
Loon van, Anna	1609		Schiedam	huisvrouw, echtgenoot was pensionaris Schiedam	1							15	
Luchtenburg van, Johan		1637	den Haag	rentmeester	1					45			
Luijtges, Albert			Amsterdam		1	23							
Maelson, erven, Pieter Jacobsz.		<1635	Enkhuizen		1				20				
Maertensz., Cornelis					1								11
Mannemaker, Jacob			Brabant	raadsheer Hof van Brabant	1	94							
Marees de, Jan Abrahams			Amsterdam	koopman	1			50					
Marijn, Thomas			Haarlem		1			38					
Mars, Jacob Jansz.			Monnickendam		1					15			
Martsz. (weduwe), Adriaen Blocq			Amsterdam		1				40				
Mast, Bartholomeus Claesz.	1585	>1609	Amsterdam	koopman	1		40						
Meer van der, Claes Woutersz.					1							15	
Meer van der, Jacob		1642	Alkmaar		1							15	
Meer van der, Willem			Alkmaar		1							8	
Meerman, Gerrit			Delft		1						30		
Meerman, Dirk Gerritsz.			Delft	burgemeester	1			185					

Meij, Maarten Pietersz.			Alkmaar		1	10					
Meijnertsz., Pieter		1660	Alkmaar	heemraad Wieringerwaard en Zijpe	1					4	
Melisz., Matthijs		1647	Purmerend	vroedschap	2			40		20	
Menten, Pieter			de Rijp	penningmeester Starnmeer	1						28
Mercier, Jaques	1580		Amsterdam	koopman, suikerraffinadeur	1		22				
Merens, Jan Maertsz.		1642	Hoorn	bewindhebber VOC	1		13				
Metius, Anthonis			Alkmaar	landmeter en ingenieur	1					3	
Meulen van der, Andries	1591	1654	Utrecht	koopman	1			40			
Meurs van, Thielman				burgemeester	1				30		
Mierop van, Jacob			den Haag	griffier en lid Rekenkamer	1					30	
Mierop van, Joachim Cornelisz.		>1643	den Haag	ontvanger generaal Holland	1				30		
Mieusz., Jan			Edam	burgemeester	1						10
Moere van der, Julio					1					15	
Molen van der, Jacob Pietersz.			Amsterdam		1	47					
Molenvliet, Willem Jansz.		1639	Alkmaar	vroedschap, deurwaarder Hof v. Holland	1					15	
Molenvliet van, Cornelis		>1639	Alkmaar	baljuw Haringkarspel	1					5	
Molenwerf, Jan Jansz.			Hoorn	schepen	1					15	
Molenwerf (erven), Frans Jansz.			Hoorn	vroedschap	1		25				
Moutmaker (erven), Hendrik Willemsz.		1630	Alkmaar	burgem., brouwer in De Swan te Alkmaar	2					21	15
Musch, Cornelis	1592/93	1650	Rotterdam	griffier Staten Generaal	1				15		
Musch, weduwe, Cornelis			Rotterdam	burgemeester	1				60		
Neck van, Johan Jansz.			Hoorn	burgemeester, secretaris admiraliteit	1					68	
Neck van, Cornelis			Amsterdam		1					38	
Neck van, Jan Pietersz.			Hoorn	houtkoper	1					30	
Neck van, Willem Pietersz.			Hoorn	vroedschap	1		50				
Nierop, Cornelis Jansz.	1588	1650	Alkmaar	vroedschap	1					15	
Nieuwstad van der, Cornelis			Purmerend	baljuw, kastelein	1				37		
Nobel, Jacob Cornelisz.		1666	Alkmaar	doctor	1					45	
Noijee van (erven), Dirck Cornelisz.		<1597	den Haag	notaris in Alkmaar; cipier in den Haag	1	4					
Noom, Cornelis Dirksz.					1					5	
Nooms, Floris Willemsz.	1576	1630	Amsterdam	koopman	1			10			
Nordingen van, Johan	1582	1656	Alkmaar	advocaat	1					15	
Oem van Wijngaarden, Jacob Gerritsz.		1650	den Haag		2					38	30
Oem van Wijngaarden, Johan		1652	den Haag	raadsheer Hof van Holland	1						15

naam	geb.	ovl.	woonplaats	beroep, functie, heerlijkheid	N	Zijpe	Wwd	Bm	Pur	Wor	Hhw	Sch	Str
Oetgens, Frans Hendriksz.	1558	1625	Amsterdam	burgemeester, koopman	2		30		20				
Oetgens van Waveren, Anthonie Fransz.	1585	1658	Amsterdam	burgemeester	2						68	60	
Oijens, Baptiste		<1609	Amsterdam	koopman	1	23							
Oldenbarnevelt van, Johan	1547	1619	den Haag	landsadvocaat	2	25	20						
Oliekan, Pieter Jacobsz.	1572	1658	Haarlem	burgemeester	2					15		30	
Oosthoren van, Willem			den Haag		1		20						
Opmeer, Pieter	1596	1639	Amsterdam	raadsheer Hoge Raad	1							15	
Opperdoes, Pieter Dirksz.					1							15	
Os van, Dirk Dirksz.	ca. 1557	1615	Amsterdam	bewindh. VOC, hoofdingeland Beemster	1			517					
Os van, Hendrik Dirksz.	ca. 1556	1622/23	Amsterdam	hoofdingeland Beemster	1			517					
Oterleek, Pieter Cornelisz.		1640	Alkmaar	voedschap, lijndraaier	1							30	
Otter den, Hillebrant			Amsterdam	koopman	1						30		
Oude Mannenhuis te Haarlem,			Haarlem		1							15	
Oudegeerts, Jacob Pietersz.					1					5			
Oudegeerts, Pieter Pietersz.					1					5			
Oudensteijn van, Matthijs Gillisz.	1584	1647	Alkmaar	burgemeester	2						98	30	
Oudensteijn van (weduwe), Egidius		<1635	Alkmaar		1							15	
Outgerzs., Harck			Hoorn		1	14					0		
Overlander,Volkert Claesz.	1571	1630	Amsterdam	burgemeester, hoofdingeland Purmer	1				200				
Overlander, Pieter Claesz.	1568	1625	Amsterdam	korenkoper, hoofdingeland Purmer	1				40				
Pancras, Gerbrand Claesz.	1591	1649	Amsterdam	burgemeester	1						60		
Papenbroek van, Maarten Maartensz.	1567	1640	Amsterdam	koopman	1	29							
Passer, Hendrick Dircksz.			Hoorn	advocaat	1								11
Pauw, Adriaan Reiniersz.	1585	1653	den Haag	pensionaris A'dam, raadpensionaris	4				40	45		45	21
Pauw, Reinier Adriaansz.	1564	1636	Amsterdam	burgemeester, koopman	1							15	
Pauw, Reinier Adriaansz.	1612	1652	den Haag	zoon v.d. raadpensionaris Adriaan Pauw	2							30	66
Pauw, Reinier Reiniersz.	1591	1676	den Haag	raadsheer Hoge Raad	2							60	22
Pauw, J(oh)an Gijsbertsz.		1638	Alkmaar	burgemeester	1							15	
Pauw, Nicolaas Seijs	1607	1640	Beverwijk	meesterknaap Holland en W Friesland	1							15	
Pauw, Pieter Jacobsz.	1584	1647	Alkmaar	burgemeester, rentmeester	2						15	60	
Peenen van, Johan			Haarlem	koopman	1	44							
Pellicorne, Jan	1597	>1639	Amsterdam	koopman	1			44					
Pels, Elias			Amsterdam	koopman, bankier	1				25				
Pelt, Jan Hendriksz.					2						8	15	

Pergens, Jacob	<1600	1681	Amsterdam	koopman, bewindhebber WIC, hr. Van Vosbergen	1					15	
Picardus, Joannes					1						15
Pietersz., Theunis					1						30
Pietersz., Gerrit			de Rijp		1						15
Pietersz., Joost			Amsterdam	zijdeverver	1		34				
Pietersz., Adrian			Keijns bij Schagen		1	3					
Pietersz., Sybrant					1						3
Pietersz., Simon					1			20			
Poppen, Jan	ca. 1545	1616	Amsterdam	koopman, bewindhebber VOC	1		281				
Poppen, Jacob Jansz.	1576	1624	Amsterdam	burgemeester, koopman, hoofdingeland Beemster	2		109		30		
Poppen, Michiel	1573	1641	Amsterdam	koopman,penningmeester Beemster	1		22				
Potter de jonge, Pieter Willemsz.			Enkhuizen		1						15
Poulusz., Lambert					1						8
Princen, Claes Jorisz.	ca. 1628		Alkmaar	secretaris Zijpe en Hazepolder	1	3					
Princen, Pieter			Amsterdam	secretaris Zijpe en Hazepolder	1	25					
Puijnder, Thomas Dirksz.			Medemblick		1	14					
Puijnder, Dirk Thomasz.			Amsterdam		1	10					
Puijnder, Cornelis Claesz.			Medemblick		1	14				0	
Quinting, Anna			Alkmaar		1					30	
Raephorst, Matthijs Willemsz.	1599	1638	Amsterdam	commissaris Amsterdam	1						30
Raephorst, Jan Matthijsz.					1						16
Raephorst, Willem Pietersz.					1						33
Raephorst, Pieter Pietersz.		>1633	Alkmaar	tresorier	2					15	15
Raet de, Jan Jansz.			Amsterdam		1					15	
Ramp, Egbert		1647	Alkmaar		1						30
Ranst, Hieronimus	1607	1660	Amsterdam	koopman	1						30
Raye, Leonard	1563	1619	Amsterdam	koopman en bankier	1		87				
Reede van, Godard	1588	1648	Utrecht	hr. van Nederhorst	1					45	
Reepmaker, Jacob		1641	Amsterdam	koopman	1						15
Reepmaker, Hendrik			Amsterdam	koopman	1						15
Reigersberg, Nicolaas	1584	1654	den Haag	raadsheer Hoge Raad	1						45
Reijersz., Claes Sijmon			Hoorn		1	45					
Riccen, Ventidius			den Haag	lid Rekenkamer	4		50	25	30		30
Rijck de, Sijmon Jacobsz.	1565	1652	Amsterdam	koopman	1						15

naam	geb.	ovl.	woonplaats	beroep, functie, heerlijkheid	N	Zijpe	Wwd	Bm	Pur	Wor	Hhw	Sch	Str
Rijp Steenhuis, Jan		1654	Alkmaar	burgemeester	1							10	
Rijser, Gerrit		1644	Alkmaar		1							8	
Rijskam, Dirck Joosten			Amsterdam		1								11
Romiti, Gonsalvo			Amsterdam	koopman	1				60				
Rongsen, Jacob Claesz.			Monnickendam		1					30			
Roos, Cornelis			Amsterdam	chirurgijn	1	15							
Rotgans, Hendrick Meeuwsz.		1631	Amsterdam	houtkoper	1	28							
Rovere de, Pompeus	1571	1638	den Haag	schout Dordrecht, raadsh. Raad v. State	1					30			
Ruijchaver (erven), Marten	1540	1626	Haarlem	burgemeester, handelaar buskruit	1				20				
Ruijmvelt, Jan Jansz.		<1626	Amsterdam	koopman	1	9							
Ruytenburgh van, Willem Pietersz.	1600	1652	Amsterdam	vroedschap, schutter op Nachtwacht	1								22
Santen van (erven), Gerrit			Delft	schepen en weesmeester	2						30	30	
Sasgens (erven), Cornelis Jansz.			Krabbendam		1	17							
Satijn, Huijbert			Amsterdam	koopman	1				20				
Schadé, Willem	1584	1651	den Haag	commies van de ontvanger generaal	1					30			
Schaeck, Benedictus	1587	1661	Amsterdam	koopman, hr. Van Ankeveen	1						55		
Schaap, Gerard Pietersz.	1598	1666	Amsterdam	burgemeester, Raad v State	1							15	
Schaap, Jacob Pietersz.	1554 ca	1627	Amsterdam	schepen, koopman	2	45	40						
Schaft, Aaf Jansdr					1			13					
Schagen, Adriaan Cornelisz.		1639	Alkmaar	burgemeester, thesaurier	2						8	15	
Schagen van, Aelbrecht	1577	1638	den Haag	baljuw Kennemerland	2		30				68		
Schagen, Cornelis Matthijsz.	1599	1665	Alkmaar	vroedschap, pensionaris Alkmaar	2						15	30	
Schagen, Pieter Jansz.		1636	Alkmaar	vroedschap	1							30	
Schagen, Willem Harksz.		>1646	Alkmaar	schepen, thesaurier	1							4	
Schagen (Hooghlandt), Jacob Adriaensz.		1672	Alkmaar	vroedschap, thesaurier	1							8	
Schatter, Johan			Haarlem	burgemeester	1							15	
Scheepjen, Jan Pietersz.					1							8	
Schellinckhout v. (weduwe), Thonis Fransz.		1594	Amsterdam	lakenkoper	1	10					15		
Schellingwou, Jan Thonisz.			Amsterdam	koopman	1		20						
Schilder de, Pieter		>1639	Amsterdam	koopman	2			11				30	
Schipper, Jan Claesz.			Graft		1								4
Schoon, Willem Pauwelsz.					1				10				
Schoorl van, Pieter Jansz.			Utrecht	wijnkoper; heemraad Zijpe	1	13							
Schoorl van, Felix Jansz.		<1604	Utrecht		1	47							

Schot, Jacques			Amsterdam	lakenkoper	1			40					
Schot, Sijbrand Claesz.			Purmerend	pensionaris Pur; secr Pur. en Wor.	1				15				
Schoterbosch weduwe, Floris		<1635	den Haag	raadsheer	1						15		
Schouten, Willem Jansz.		1604	Alkmaar	lid Rekenkamer, hoofdingeland Zijpe	1	39							
Schrijver, Hendrick Pietersz.	1550	1626	Amsterdam	zuivelkoper	1		60						
Schrijver, Tijs Pietersz.	1548	1621	Amsterdam	zuivelkoper	1			13					
Schuere van der (weduwe), Eduard			Gorrinchem	burgemeester	1						15		
Seepsieder, Claes Pietersz.		1636	Alkmaar	vroedschap	1						15		
Seijlmaker, Jan Willemsz.					1						3		
Seijs, Claes		1619	Amsterdam	koopman	1	56							
Sem, Sijvert Pietersz.	1560	1632	Amsterdam	koopman	1		40						
Sem, Jacob Sijmonsz.			Monnickendam	burgemeester	1				15				
Semeij, Dirck			Amsterdam		1			63					
Sijmonsz., Jacob			Driehuizen?		1						15		
Sijmonsz., Seger			Hoorn	burgemeester	2					15	15		
Sijmonsz., Frederick					1						5		
Sijms, Claes Jacobsz.			Hoorn	schepen	1					15			
Simaij (erven), Gossart			Delft	tapijtwever	1			51					
Six, Adriaen			Amsterdam		2						15	11	
Six, Willem	1610?	1652	Amsterdam	lakenkoper, laken- en zijdeververij	2			50				22	
Six, Hans en Abraham			Haarlem?		1			50					
Six, Jan	1575	1617	Amsterdam	laken- en zijdeverver	1			13					
Smidts, Frederick			Amsterdam	koopman	1				40				
Snellinck, Cornelis			Amsterdam	handelaar in edelstenen	1			236					
Snellius, Adrianus		1648	Alkmaar	predikant, medicinae doctor	1						5		
Snoeck, Steven		1642	den Haag	commissaris van de monstering	1				30				
Sohier, Nicolaes		1642	Amsterdam	koopman	1					30			
Sohier, Daniel			Amsterdam	koopman	1			25					
Sohier, David	1585		Amsterdam	koopman	1			94					
Solt van, Hans			Amsterdam	koopman	1			22					
Somer, Hendrick			Alkmaar	vroedschap	1						5		
Somer(en van), Willem Claasz.			Hoorn	vroedschap	1						5		
Sonck, Albert Fransz.	1571	1658	Hoorn	schout, burgem., bewindhebber VOC	2			25		30			
Sonnevelt van, Cornelis		1654	Alkmaar	burgem., dijkgraaf Uitw. Sluizen	1						15		
Sparwer, Adriaen Dircxsz.			Amsterdam		1					30			
Spiegel (weduwe), Laurens Jansz.	1575	1623	Amsterdam	vroedschap, zeepzieder	1			97					
Spierdijck, Pieter Claasz					1						5		
Spierinck (weduwe), Francois			Amsterdam		1			50					

naam	geb.	ovl.	woonplaats	beroep, functie, heerlijkheid	N	Zijpe	Wwd	Bm	Pur	Wor	Hhw	Sch	Str
stad Alkmaar,			Alkmaar		2						126	545	
stad Amsterdam,			Amsterdam		1							200	
stad Edam,			Edam		2				100			105	
stad Enkhuizen,			Enkhuizen		2							75	26
stad Graft, de armen,			Graft		1								3
stad Hoorn,			Hoorn		2							75	33
stad Medemblik,			Medemblik		1						60		
stad Monnickendam,			Monnickendam		3				100	18		60	
stad Purmerend,			Purmerend		5			100	25	75		30	17
Steenhouwer, Anthoni Denijs					1							6	
Steenhuis, Dirk Jansz.		1641	Alkmaar	apotheker	1							5	
Steenhuizen, Jacob Willemsz.		1612	Alkmaar	burgemeester	1		30						
Steenhuizen van, Baert Jansz.		1625	Alkmaar	vroedsch., bewindh. VOC Enkhuizen	1		50						
Steenhuizen van, Johan Baartsz		1662	Alkmaar	burgemeester	1							15	
Stellingwerf, Nicolaes			Medemblick	pensionaris, notulist Staten v. Holland	1							10	
Stevens, Johan			Amsterdam		1	25							
Stoop, Jan Pietersz.		1634	Alkmaar	burgemeester, zeilmaker	4	13	20				15	30	
Stoop, Jordaen Jordaensz		1668	Alkmaar	hoofdingel. Zijpe, heemraad Schermer	1							4	
Stoop, Jacob			Alkmaar?		1							4	
Stoop, Johan Jacobsz.		1633	Alkmaar	burgemeester, rentmeester	1							23	
Storm, Hendrick			Amsterdam	raad en advocaat	1			25					
Stralen van, Matthijs Jansz.			Amsterdam	koopman	1	23							
Straten van der, Jan Fransz.		>1631	Amsterdam	koopman	1			235					
Straten van der, Philip Fransz.			Amsterdam	koopman	1			25					
Stuijling, Maarten Adriaansz.	1584	1635	Alkmaar	burgem., brouwer, dijkgraaf Schermer	2						15	30	
Swanenburg van, Paulus	1607	1674	Alkmaar	hoofdingeland Schermer	1							15	
Sweertsz., Hans			Hoorn		1			50					
Takesz., Crijn			Enkhuizen		1							15	
Teding van Berkhout, Adriaan Jansz.	1571	1620	den Haag	raadsheer Hof van Holland, hoofdingeland Purmer	2		20	33					
Teding van Berkhout, Pieter Jansz.	1586	1656	Monnickendam	hoofdingeland Purmer	1				40				
Teijlingen van, Cornelis Florisz.	1530	1604	Amsterdam	burgemeester	1	15							
Teijlingen van, Floris Cornelisz.	1577	1624	Alkmaar	burgemeester	3		40			45	82		
Teijlingen van, Cornelis Florisz.	1613	1661	Alkmaar	burgemeester	1							8	
Teijlingen van, Jacob Jacobsz.	1569	1643	Alkmaar	burgemeester	2		30					15	
Teijlingen van, Jacob Jacobsz.	1606	1645	Alkmaar	vroedschap	1							8	

Teresteijn,					1					15		
Teunen, Pieter					1		25					
Theunisz., Claes			Edam		1						11	
Thienen van, Philips			den Bosch	luitenant-kolonel	1					15		
Thijsz., Dirk Claesz.					1					4		
Tholincx, Dirk Aertsz.	1589	1654	Amsterdam	vroedsch., koopman, bewindh. VOC	1			40				
Timmer, Claes Cornelisz.					1					4		
T'jebbers, Gijsbert					1			20				
Tongerloo van, Abraham Thomasz.			Amsterdam	koopman, heemraad Zijpe	1	57						
Tongerloo van, Jan Thomasz.	1565	1627	Amsterdam	koopman	1	47						
Treslong erven,				burgemeester	1				30			
Trip, Elias	1570	1636	Amsterdam	koopman (ijzer,wapens); bankier	1					75		
Trom, Jacob Pietersz.			Edam	burgemeester	2			40		10		
Turquette, Sara			Utrecht		1						22	
Tweenhuijsen, Lambert Derksz.	1564	1627	Amsterdam	koopman, walvisvaart	1		50					
Uil, Dirck Jansz.					1					10		
Usselincx, Willem	1567	1647?	Amsterdam	koopman	1		394					
Vael, Jacob Pietersz.			Enkhuizen	notaris	1						11	
Valckensteijn van,erven, Nicolaes		1601	den Haag	ontvanger generaal Holland	1	20						
Vallee de, Arnoult Servaasz.		1641	Alkmaar	vroedschap, hoofdingeland Zijpe	1					20		
Varlaer van, Jan Michielsz.	1578	1625	Amsterdam	koopman	1				30			
Vechter, Cornelis					1					5		
Veen, Nicolaas Cornelisz.			Hoorn	burgemeester	1		50					
Veen, Dirck					1				15			
Veen Berkhout, Cornelis Cornelisz.			Hoorn	vroedschap	2		50		15			
Veen van, Adriaan Simonsz.		1639	Alkmaar	schepen, dijkgr. Hhw, koopman	2				68	15		
Veen van, Jacob Adriaansz.	1604	1674	Alkmaar	schout, dijkgraaf Heerhugowaard	1				15			
Veen, de jonge, Cornelis			Hoorn	vroedschap	1				15			
Veer de, Albert Albertsz.	1564	1620	den Haag	pensionaris; Hoge Raad	2	20	25					
Veer, van der, Abraham					1					5		
Velaer de, Jacques		1613	Amsterdam	koopman, bewindhebber VOC	1		84					
Verburg, Hendrick			den Haag		1					30		
Vergou, Claes Gerritsz.			Alkmaar	goudsmid	1	12						
Verhaer, Johan	1573	1646	den Haag	commissaris	1				45			
Vernatti, Gabriel	1569	1626	Delft	bankier	1			40				
Vernatti, Philibert	1590		Delft	actief in engelse droogmakerijen	1			20				

naam	geb.	ovl.	woonplaats	beroep, functie, heerlijkheid	N	Zijpe	Wwd	Bm	Pur	Wor	Hhw	Sch	Str
Vernatti, Jan		1637	Delft		1				40				
Verschoor, Jan Willemsz.			Delft ?		1			97					
Verschuer, Paulus			Rotterdam	vroedschap, lakenhandel	1							8	
Verschuer, Nicolaes			Hoorn		1							30	
Vet, Jacob Dirksz.			de Rijp		1	48							
Vettis, Sijmon Willemsz.			Alkmaar		1							3	
Vinck, Jan Jacobsz.	1577	<1632	Alkmaar	schepen, lakenkoper	2						8	8	
Vinck, Pieter Egbertsz.	1568	1637	Amsterdam	schepen, koopman	1		20						
Vinck van der, Olivier			Amsterdam	koopman	1	11							
Visscher, Roemer Pietersz.	1547	1620	Amsterdam	koopman, graankoper, letterkundige	1	19							
Vlack (weduwe), Dirck Cornelisz.		1624	Amsterdam	koopman	1			25					
Vlasvat, Pieter Jansz.			Amsterdam	koopman	1		20						
Voocht de, Nicolaes			den Haag	commissaris van de monstering	1					15			
Vorstius, Everardus			Leiden	dr zie Hugo de groot	1			25					
Vosbergen van, Casper			den Haag	raadsheer Hoge Raad	1						15		
Vrijburgh, Nicolaes			Alkmaar	schepen	1							15	
Waal de, Johan Baptista			Amsterdam	koopman	1						30		
Waal de, Anthonie		1658	Monnickendam	pensionaris, Hoge Raad	3					15	15	15	
Waal de, Michiel			Monnickendam		1							15	
Waal de, Johan			Haarlem	burgemeester	1							15	
Warbrouck, Jan			Alkmaar		1	5							
Warwijk, Wijbrant Gerbrantsz.	1566	1615	Amsterdam	vroedschap, admiraal	1			25					
Wassenaar, v. Duivenvoorde, Gijsbert			den Haag	kapitein	1							30	
Wassenaar, v. Duivenvoorde, Johan	1568	1647	den Haag	ridder	1						38		
Wassenaar, v. Duivenvoorde, juffrouw Elisabeth			den Haag		1						30		
Wesel van, Jan			Utrecht		1		20						
Wibouts, Pieter					1			25					
Wijbo, Jacob Josias		1648	Hoorn	burgemeester	1							30	
Wijck van der, Adriaen Jacobsz.		1656			1							5	
Wijn, Jan			Schoorl	houtkoper	1	3							
Wijnkoop, Pieter Jansz.			Hoorn	burgemeester	1							15	
Wijs de, Guillaume			Amsterdam	suikerraffinadeur	1			13					
Wildeman (weduwe), Floris Florisz.					1							5	
Willemsz. (weduwe), Willem		<1635	Amsterdam	zeepzieder	1				10				
Willich, Jan Maertsz.					1					15			

Winants, Jacob					1			63			
Winckel, Cornelis Dirksz.					1					25	
Winter, Jan			Amsterdam		1	47					
Wit de, Jacob					1						15
Wit de, Gerrit Fredericksz.			Enkhuizen		1					15	
Wit de, Andries Cornelisz.		1637	den Haag	raadsheer Hof van Holland	1				30		
Wit de, Frederick Gerritsz.			Enkhuizen?		1					30	
Wit de, Claes Jansz.			Edam		1				10		
Witsen, Jonas	1560	1626	Amsterdam		1				60		
Witte Koe, Jan Cornelisz.			Amsterdam		1					30	
Wolf van der, Cornelis			den Haag	secretaris Staten v Holland	1						30
Woltrinck (weduwe), Lambert			Amsterdam	koopman	1			50			
Woutersz. (Diepegrond), Willem			Alkmaar		1						5
Wuijtiers, Govert Dirksz.	1548	1615	Amsterdam	vroedschap, lakenkoper	1		20				
Zeventer van, Otto Frederiksz.	ca 1575	1627	den Haag	baljuw den Briel en Voorne	1		60				
Zeventer van der, Soetgen			Utrecht		1	7					

Bijlage 5 Ontwikkeling van het molenbestand in de diverse polders

De relatief hoog gelegen **Zijpe** en de Wieringerwaard konden beide met een eentrapsbemaling toe. De Zijpe kende echter, anders dan de Wieringerwaard, aanzienlijke hoogteverschillen. Deze polder werd daarom opgedeeld in twintig afdelingen, ieder verantwoordelijk voor het eigen waterbeheer en met een eigen molen.[1] Deze molens maalden het polderwater in een stelsel van sloten en vaarten, dat functioneerde als een binnenboezem, en van waaruit het overtollige water aan de noordkant van de polder bij laag tij via sluizen in zee stroomde. Bij de bedijking van 1597 gingen de bedijkers er nog vanuit dat ze twee maaltrappen nodig hadden. In het uiterste noorden van de polder plaatsten ze daarom ook nog eens 5 strijkmolens, die het boezemwater omhoog maalden in een speciaal voor dat doel aangelegde kolk. Van daaruit kon het water makkelijk op zee worden geloosd. De eerste 2 strijkmolens verrezen in 1597 en in 1601 kwamen er 3 bij.[2] Deze maatregel bleek echter overbodig. In 1609 en 1610 verdwenen de strijkmolens weer.[3]

Rond 1600, kort na de bedijking, telde de polder 21 molens: 2 strijkmolens en 19 poldermolens.[4] Daar kwamen dus al snel 3 strijkmolens bij, terwijl het aantal poldermolens in de loop van de jaren ook sterk toenam (**tabel B.5.1**). Alle afdelingen schaften er uiteindelijk één aan, soms deden twee afdelingen dat gezamenlijk, en enkele afdelingen plaatsten meerdere molens.[5] Op de in 1665 verschenen polderkaart van Jan Dirksz. Zoutman staan er 36 weergegeven. Dat waren lang niet allemaal grote, achtkantige bovenkruiers, er bevonden zich ook kleinere types onder.[6] In de jaren daarna traden nog diverse veranderingen op, maar wat bleef was de eentrapsbemaling.

Nemen we de door Zoutman geschetste situatie als uitgangspunt, dan was de molendichtheid in de Zijpe relatief laag: 247 morgen (173 ha) per molen. Deze gunstige ratio had de polder te danken aan haar relatief hoge ligging.[7] Gaan we echter uit van het contribuabele oppervlak – de eigenaars van de contribuabele landen namen alle kosten voor hun rekening – dan ligt dit kengetal een stuk ongunstiger: 111 morgen of 78 ha per molen. Zelfs een diepe droogmakerij als de Schermer kwam er beter vanaf (**tabel 5.10**).

1 De financiële gegevens met betrekking tot de poldermolens vinden we daarom niet terug in de rekeningboeken van de gehele polder, zoals in het geval van de strijkmolens, (de 'gemenelants molens'), maar in die van de afdelingen. Zie ook: Belonje, 1933 *De Zijpe en Hazepolder*, 88.

2 RAA, AWZ inv. nr. 179 f. 123 en inv. nr. 182 f. 102. De in 1601 bijgeplaatste strijkmolens worden in de recente literatuur nergens vermeld. Over het algemeen gaat men ervan uit dat er slechts 2 of 3 molens aan de kolk hebben gestaan.

3 RAA, AWZ inv. nr. 183 f. 4-5. Drie van de strijkmolens werden voor in totaal 5.600 gulden verkocht aan de Wieringerwaard.

4 Kavelkaart gekarteerd door Gerrit Dirksz. Langedijk, gegraveerd door B. van Deutecum (Doetecomius). *Provinciale Atlas Noord-Holland, Haarlem, kaarten en kaartboeken.* De afdelingen R en S deden het voorlopig zonder bemaling. De afdelingen A, O en V bundelden hun krachten met de naburige afdelingen B, T en P, die elk 2 molens plaatsten. In afdeling P kwamen zelfs 3 molens te staan.

5 In de Zijpe werden molens ook gebruikt om bij droogte water omhoog te malen naar de hogere gedeelten van de polder.

6 Keunen, 1981, 104. Van Loo, 2001.

7 Baptista Doetecomius vermeldde op de in 1600 gegraveerde kavelkaart een oppervlak van 9.060 morgen voor de Zijpe. Wij gaan echter uit van het oppervlak geschoond voor wegen, vaarten en sloten. Volgens de in 1598 verschenen kavelcondities was dit 8.891 morgen (6.241 ha) groot: RAA, AWZ inv. nr. 11 f. 62.

Tabel B.5.1 Ontwikkeling van het molenbestand in de Zijpe.

polderafdeling en kavel	1600	1617	1665
strijkmolens of 'gemenelants' molens bij de Grote Sluis	2 (in 1601: 5)		
Bk	1	1	1
Be	1		1
Ci	1		
Ca		1	
Ce			1
Dk	1	1	1
Ec	1	1	1
Ff	1	1	1
Gc			1
Gg	1	1	1
Hb	1	1	1
Ii	1	1	1
Kk	1	1	1
Li	1	1	1
Mk	1	1	1
Mg			1
Md			1
Nb			1
Nh	1	1	1
Ok			2
Pd	1	1	
Pe	1		1
Pf	1	2	1
Qa			1
Qf	1	1	
Ra			1
Rf			1
Se			1
T	2	2	9
Ve			1
Vk			1
totaal aantal molens	21	18	36

Achtergrondinformatie:
1600: van de 20 polderafdelingen hebben er 5 geen eigen molen: A, O, R, S en V. Soms hebben 2 polderafdelingen samen een molen: A en B, O en T, P en V. De afdelingen B, P en T hebben meer dan 1 molen.
1601: aantal strijkmolens aan de kolk bij de Grote sluis uitgebreid van 2 tot 5.
1609-1610: de strijkmolens aan de kolk bij de Grote Sluis worden weggehaald en verkocht.
Bronnen: Keunen, 1985, 102-104; Van Loo, 2001; RAA, AWZ inv. nrs. 179 en 183; de kavelkaart van Gerrit Dirksz. Langedijk, gegraveerd door Baptista Doetecomius, 1600, Provinciale Atlas Noord-Holland, Haarlem, kaarten en kaartboeken; Pieter van der Keere, Agri Zijpani Nova Descript, 1617, RAA, Catalogus nr PR 1005096 en Jan Dirksz. Zoutman, 1665, gegraveerd door R. Persijn, Provinciale Atlas Noord-Holland,Haarlem, kaarten en kaartboeken.

Tabel B.5.2 Ontwikkeling van het molenbestand in de Wieringerwaard.

	1610	1613	1619	1620	1625	1742	1747
kolk aan de Noorderdijk	4	4	4	3	2	2	1
aan de Oostdijk, bij de Grote Schutsluis		1	1	1	1	1	1
kavel B-18/19				1	1	1	1
kavel A-6/7					1	1	1
kolk aan Noorderdijk, strijkmolen						1	2
totaal aantal molens	4	5	5	5	5	6	6

Achtergrondinformatie:
1610: drie in de Zijpe overbodig geworden strijkmolens worden aangekocht en neergezet aan de kolk bij de Noorderdijk. De molens aan de Noorderdijk slaan het polderwater water uit op een daar aangelegde rechthoekige kolk. Vanuit deze boezem wordt het water op zee geloosd.
1613: de boezem wordt vergroot met een kanaal langs de binnenzijde van de Noordwestdijk en de Noorderdijk. De boezem loopt dan dus vanaf de Slikkerdijk in het westen tot aan de Oosterdijk. Enkele jaren later wordt de boezem uitgebreid tot aan de Grote Schutsluis aan de Oosterdijk alle molens malen nu uit op dezelfde boezem.
1625: de door Adriaan Anthonisz vervaardigde kaart van de Wieringerwaard geeft de situatie weer rond 1625.
1642: de molen bij de Grote Schutsluis wordt geschikt gemaakt om als strijkmolen op zee uit te kunnen malen.
1742: er wordt een extra strijkmolen bij de duikersluis aan de kolk geplaatst.
1747: een ondermolen aan de kolk wordt omgebouwd tot strijkmolen. De andere ondermolen aan de westzijde van de kolk wordt gesloopt.
Bronnen: RAA, AWW inv. nrs. 82 en 83 Jonker, 1960, 23-49.

In de **Wieringerwaard**, met een vrij vlakke polderbodem, was geen noodzaak voor een gedecentraliseerd bemalingssysteem. Via een stelsel van sloten en vaarten stroomde het polderwater naar 5 dicht bij zee gepositioneerde molens, die het uitsloegen in een langs de zeedijken aangelegd kanaal (**tabel B.5.2**).[8] Via sluizen werd het water vervolgens in zee afgevoerd. De 4 molens rond de kolk bij de Noorderdijk werden al in 1610 neergezet, de vijfde molen kwam enkele jaren later in de noordoosthoek van de polder te staan, dicht bij een daar gelegen schutsluis. Met slechts 5 molens had de Wieringerwaard een kleine molendichtheid: 379 morgen (332 ha) per molen. De geringe maalcapaciteit voldeed niettemin aan de behoefte. Wel oordeelden de polderbestuurders het in de jaren twintig van de zeventiende eeuw raadzaam 2 molens aan de kolk naar respectievelijk de Noorderdijk en de Noordwesterdijk te verplaatsen.

Daarna vonden geen veranderingen meer plaats, totdat ruim een eeuw later problemen ontstonden met het spuien van het opgemalen water. In 1742 werd besloten tot een extra maalstap. Een strijkmolen maakte het mogelijk om het polderwater ook bij minder gunstig tij te lozen. Vijf jaar later kwam er een tweede strijkmolen bij. Tegelijkertijd werd één van de oude molens aan de kolk buiten bedrijf gesteld, zodat de polder voortaan 4 'ondermolens' telde en 2 strijkmolens. Deze ratio was niet optimaal. Nadat in 1783 de meest westelijke ondermolen in vlammen was opgegaan, kwam een beter evenwicht tot stand. De toen bereikte situatie met 3 ondermolens en 2 strijkmolens bleef tot in het midden van de negentiende eeuw gehandhaafd. In 1841 deed de vijzel zijn intrede en in 1871 ging de polder over op stoombemaling.

8 De gegevens over het molenbestand in de Wieringerwaard en de aanpassingen daarin zijn grotendeels ontleend aan: Jonker, 1960, 23-33.

Tabel B.5.3 Ontwikkeling van het molenbestand in de Beemster.

	1612	1616	1620	1633	1636	1670
Arenberger polder						
Kruisoord	3	3	3	4	4	8.4
Beets (Havermeer)	3	3	3			
Hobrede	3	3	3			
Kwadijk	3	3	3	4	4	4
Bovenpolder						
Draaioord	2	3	3	4	4	4
Purmerend	2					
Jisp	2	2	3	3	3	3
Spijkerboor / Volger	2	3	3	4	4	4
Middel- en Lage- of Kilpolder						
Graftdijk				4	4	4
de Rijp	3	3	3	4	4	4
Woude	3	3	3	4	4	4
Schermerhorn	3	3	3			
Avenhorn	3	3	3			
Kruisoord	9	9	9	16	17	12.6
Kilpolder	2	2	2	2	2	2
totaal aantal molens	43	43	44	49	50	50

Achtergrondinformatie:
De molens bij Kruisoord worden deels toegerekend aan de Arenberger polder en deels aan de Middelpolder.
1610: de Beemster wordt in eerste instantie drooggemalen met 21 molens.
1612: de polder telt bij verkaveling 43 molens: 4 gangen van 2-hoog, 7 gangen van 3-hoog plus de geïntegreerde molengang bij Kruisoord met 4 molens op elk van de 3 niveaus. Daarnaast staan er 2 kleine molens in de Kilpolder.
1613: de Beemster wordt in 3 afdelingen of polders opgedeeld, ieder met een eigen molenbestand.
1616-1620: de molens bij Purmerend blijken overbodig en worden weggehaald. De overige molengangen in de Bovenpolder gaan 3-hoog malen.
1621-1636: de molengangen bij Beets, Hobrede, Avenhorn en Schermerhorn worden ontmanteld. Nieuwe gang bij Graftdijk en een extra gang bij Kruisoord. Alle gangen, behalve die bij Jisp, gaan 4-hoog malen. De gang bij Kruisoord omvat nu 21 molens (6 bovenmolens en 5 molens op elk van de lagere niveaus).
Na 1636 worden geen veranderingen van betekenis meer aangebracht. De nu verkregen situatie wordt weergegeven op de rond 1640 door Balthasar Florisz. van Berckenrode vervaardigde polderkaart. De polder telt 50 molens: 1 gang van 3-hoog, 11 gangen van 4-hoog, waaronder 5 gangen bij Kruisoord, 1 extra bovenmolen bij Kruisoord en 2 kleine molens in de Kilpolder.
De ten behoeve van het financieel beheer gemaakte administratieve opsplitsing van de Kruisoorder molens ondergaat in later jaren nog een wijziging: het aandeel van de Arenberger polder stijgt van 4 naar 8,4 molens, terwijl dat van de Middelpolder zakt van 17 naar 12,6.
Bronnen: De Vries, Beemsterlants Caerten, 1983; Keunen, 1985; WA, AWB inv. nrs. 37 (resoluties van hoofdingelanden) en 89-110 (rekeningboeken)

De **Beemster** telde in 1612 bij verkaveling 43 molens en het merendeel van de 15 molengangen maalde het water in drie trappen omhoog.[9] De grote aanpassingen, waaronder toevoeging van een vierde maaltrap, vonden pas ruim 20 jaar later plaats (**tabel B.5.3**). Om dit laatste te kunnen bewerkstelligen zonder het aantal molens al te sterk uit te breiden, haalden de polderbestuurders de molengangen bij Purmerend, Hobrede, Beets (Havermeer), Avenhorn en Schermerhorn weg.[10] De Kruisoorder molengang die in 1612 al 12 molens omvatte – een geïntegreerd netwerk van 4 molengangen: 4 mo-

Tabel B.5.4 Ontwikkeling van het molenbestand in de Purmer.

	1622	1627	1654	1655	1683
Where gang, bij Purmerend, kavels 39-42	3	3	4	4	4
bij Edam, kavels 83-86	3	3	3	3	3
bij Edam, kavels 92-96	3	3	3	4	4
bij het Stincke Vuil, kavels, 119-122	3				
bij Monnickendam, kavels, 130-135	3	3	3	3	3
Verzette gang aan de Westdijk, kavels 24-25		3	3	3	3
totaal aantal molens	15	15	16	17	17

Achtergrondinformatie:
1622: bij verkaveling telt de polder 5 gangen van 3-hoog.
1627: de molengang ten noorden van het Stincke Vuil aan de Oostdijk wordt verzet naar de Westdijk op kavels 24 en 25. Deze gang gaat verder door het leven als 'de Verzette gang'.
1654: de gang bij de Where gaat 4-hoog malen.
1655: de meest zuidelijke gang bij Edam gaat ook 4-hoog malen. Daarna voorlopig ongewijzigd.
1833: overgang van schepraderen op vijzels.
1856: molenbestand gaat terug naar opstelling met 4 gangen van 3-hoog.
Bronnen: WA, AWP inv. nrs. 1, 6, 293, 297 en 325-327 kavelkaart van Lucas Jansz. Sinck (1622), RAA catalogus nr. PR 1003177 en Ioannes Leupenius (1683), RAA catalogus nr. PR 1005085.

lens op elk van de 3 niveaus – kreeg er in 1633 een vierde maalniveau bij en werd met een vijfde molengang uitgebreid tot in totaal 21 molens. In de zuidwesthoek van de polder, ten oosten van Graftdijk, kwam een nieuwe molengang te staan. De zich over een periode van 24 jaar uitstrekkende optimalisatie (van 1612 tot 1636) ging gepaard met de aanschaf van 7 nieuwe molens; 14 molens verhuisden naar een andere locatie. Alle gangen in de Beemster maalden uiteindelijk vierhoog, behalve de Jisper gang in het zuiden, waar 3 trappen volstonden. Na 1636 vonden voorlopig geen veranderingen meer plaats. Met 50 molens ging de polder verder door het leven. Het was een indrukwekkend aantal, maar afgezet tegen het polderoppervlak niet buitensporig hoog (**tabel 5.10**). Na afloop van alle veranderingen telde de polder 150 morgen (128 ha) per molen, een verhouding die in de grote droogmakerijen alleen in de Purmer werd overtroffen.[11]
De **Purmer** werd met 5 molengangen van 3 trappen drooggemalen, 15 molens in totaal. In deze polder vonden relatief weinig aanpassingen plaats (**tabel B.5.4**). In 1627 verhuisde er een molengang van de oostzijde van de polder, ten noorden van het Stincke Vuil, naar de westkant – deze gang stond later bekend als de 'verzette gang' –, maar daar bleef het voorlopig bij.[12] Toch klaagden de ingelanden regelmatig over wateroverlast in de laagste delen van de polder. Het duurde ruim 30 jaar voordat de drassigheid door middel van een extra maaltrap werd aangepakt. In respectievelijk 1654 en 1655 kregen de molengangen bij Purmerend (tegenover de Where) en bij Edam (op kavels 92-96) er elk een molen bij.[13] Ondanks deze uitbreiding behield de Purmer de laagste molendichtheid van de acht onderzochte polders: 174 morgen (148 ha) per molen (t**abel 5.10)**. In het voordeel van de polder werkte niet alleen dat men met een relatief klein aantal molengangen kon volstaan, maar ook dat maar 2 gangen vierhoog hoefden te malen en de overige gangen tot 3 trappen beperkt konden blijven. Met de verkregen situatie viel kennelijk goed te leven: gedurende vele jaren heerste er rust aan het molenfront.

9 De grote molengang bij Kruisoord wordt hier beschouwd als opgebouwd uit vier molengangen.
10 De te ontmantelen molengangen kwamen op hun oorspronkelijke locatie niet goed tot hun recht. In een resolutie van 19 april 1616 lezen we dat de 'experientie' had uitgewezen dat de molens bij Purmerend en nog enkele andere locaties 'meestentijds geen of zeer weinig dienst doen, terwijl ze aan onderhoud evenveel kostten als de andere molens: WA, AWB inv. nr. 37.
11 De Wieringerwaard kon met een nog veel gunstiger ratio toe,
12 Reh, Steenbergen en Aten, 2005, 150. De 'verzette gang' verhuisde naar de Westdijk bij kavel nr. 25.
13 Ibidem.

Tabel B.5.5 Ontwikkeling van het molenbestand in de Wijde Wormer.

	1626	1627	1631	1646	1650	1664
westzijde v.d. polder bij Neck, kavels 113-116	3					
westzijde van de polder bij de Oosterdwarsweg, kavels 104-108	3	3	3	4	4	4
westzijde van de polder bij de Westerdwarsweg, kavels 73-79		3	4	4	4	4
oostzijde van de polder bij Neck, kavels 2-3	3	3	3	3	(3)	
oostzijde van de polder bij de Grote Sloot, kavels 18-21	3	3	3	3	4	4
totaal aantal molens	12	12	13	14	12	12

Achtergrondinformatie:
1626: bij verkaveling telt de polder 4 gangen van 3-hoog.
1627: de gang bij Neck op de kavels 104-108 verhuist naar de kavels 73-79 bij de Westerdwarsweg.
1631: de 'verzette gang' krijgt er een extra molen bij en gaat 4-hoog malen. Voorlopig blijft dit de enige gang die 4-hoog maalt.
1646: de gang bij de Oosterdwarsweg gaat ook 4-hoog malen.
1650: de gang bij Neck kavels 2 en 3 wordt uit bedrijf genomen. Overige 3 gangen gaan 4-hoog malen.
1653: de bovenmolen van de uit bedrijf genomen gang wordt verkocht.
1664: de andere twee niet meer operationele molens worden verkocht.
Bronnen: WA, AWWo inv. nrs. 19, 43-44 en 229; de kavelkaarten van L. van Teijlingen, 1627, WA catalogus nr. 775 en van A. Deur, 1668, naar L. van Teijlingen, WA catalogus nr. 780.

Met 12 molens op een verkaveld oppervlak van 1.795 morgen (149 morgen of 127 ha per molen) kwam de **Wijde Wormer** qua molendichtheid op min of meer dezelfde ratio uit als de Beemster en stak ze gunstig af bij de Heerhugowaard en de Schermer. Deze positie had de polder echter vooral te danken aan de benarde financiële positie waarin zij vanaf de beginjaren verkeerde. Meer dan in enig andere polder kampten de ingelanden in de Wijde Wormer met wateroverlast als gevolg van kwelwater.[14] Geld voor uitbreiding van het molenbestand was er echter niet. De ingelanden kampten met zodanige financiële problemen, dat de polderbestuurders hen niet extra op kosten wilden jagen. In plaats daarvan beperkten zij zich tot een herschikking binnen het bestaande molenbestand, waarbij voorlopig werd vastgehouden aan een drietrapsbemaling (**tabel B.5.5**). In 1627, kort na het gereedkomen van de polder, verhuisde de molengang bij Neck, aan de westzijde van de polder, naar de Oostersloot bij de Westerdwarsweg.[15] Vier jaar later kreeg deze gang er een vierde molen bij. Tussen 1646 en 1650 gingen ook twee andere gangen op viertrapsbemaling over. Alleen de molengang ten zuidoosten van Neck bleef drieptraps. De molens daar verkeerden in slechte staat en hadden dringend onderhoud nodig. De polder kon de gang goed gebruiken, maar het vooruitzicht van dure reparaties werkte prohibitief. Rond 1650 werd de Neckergang stilgelegd en de desbetreffende molens werden verkocht.[16] Daarmee bereikte het molenbestand, een kwart eeuw na het gereedkomen van de polder, zijn uiteindelijke samenstelling.

14 Een in 1697 van aantekeningen voorziene kavelkaart uit 1626, waarschijnlijk gemaakt in verband met een verzoek tot verlenging van belastingvrijstelling, geeft per kavel aan met welke ongemakken de boeren te maken hadden: WA, AWWo inv. nr. 263 (afb. 6.5.2). Termen als 'weeckstedigh' en 'opdragtigh' duiden op de drassige toestand van de landerijen. Op diverse plekken langs de ringdijk staat geschreven: 'leccagie door den dijck'.
15 WA, AWWo inv. nr. 19, 8 mei 1627. De molengang bij de weg naar Jisp bevond zich bij de kavels 113 tot 116. De molens verhuisden naar kavels 73-79 bij de Westerdwarsweg.
16 WA, AWWo inv. nr. 19, 6 juli 1652, 4 mei 1653 en 20 februari 1664 en inv. nr 251. In 1652 bood het bestuur van de Buikslotermeer 1.600 gulden voor één van de molens. Het bod lag ver onder de vraagprijs van 2.200 gulden en de koop ging niet door. Een jaar later zag men echter kans de bovenmolen van de hand te doen. Elf jaar later werden de andere twee molens verkocht.

Tabel B.5.6 Ontwikkeling van het molenbestand in de Heerhugowaard.

	1627	1630	1631	1632	1633	1640	1644	1650	1660
strijkmolens									
Nieuwe Vaart bij Alkmaar	2	2	6	6	6	6	6	6	6
bij Rustenburg	4	4	4	4	4	4	4	4	4
bij Oudorp				4	4	4	4	4	4
molens binnen de ringdijk									
Jan Boijes, naast kavels C-1 en D-2		3	3	3	2				
Broekhorn (Vlaarding), bij kavels A-4 en B-5/7		3	3	3	3	6	6	6	6
Pannekeet, bij kavel B-25					2	3	3	3	3
Amerswiel, bij het Niedorper verlaat				2	2	3	3	3	3
Middelpolder									3
Veenhuizen , in kavel E-19		6	6	6	5	6	6	6	3
Berkmeerdijk, bij Hensbroek, kavel E-30		3	3	3	3	3	3	3	3
Rustenburg, in polder F		9	9	9	9	9	9	9	9
Oostertocht, bij kavels D-1/3					2	3	3	3	3
staartmolen in de Kilpolder, in kavel C-23				1	1	1	1	1	1
staartmolen in het Oterleker veld									1
totaal aantal molens	6	30	34	41	43	48	48	48	49

Achtergrondinformatie:
1631: bij verkaveling telt de polder 24 molens binnen de ring: 3 gangen van 3-hoog, een dubbele molengang bij Veenhuizen en 9 molens bij Rustenburg. Daarnaast staan 10 strijkmolens opgesteld langs de Schermerboezem.
1632: bij Oudorp verrijzen 4 strijkmolens, waarvan 2 op kosten van Geestmerambacht. Er komt een nieuwe gang van 2-hoog bij Amerswiel en een kleine molen in de laaggelegen kavel C-23.
1633: na aanschaf van 2 nieuwe molens en met behulp van 2 bij Jan Boijes en Veenhuizen weggehaalde molens worden 2 extra molengangen van ieder 2-hoog geïnstalleerd bij de Oostertocht en de Pannekeet.
1635-1640: de uit 9 molens bestaande gang bij Rustenburg wordt 'als proef' tijdelijk verminderd met 2 molens, ten gunste van de molengangen in de Pannekeet en bij Amerswiel, die 3-hoog gaan malen. De gang bij Rustenburg wordt al snel weer op de oude sterkte gebracht. De gang bij Jan Boijes wordt ontmanteld, de molengang bij Broekhorn wordt uitgebreid met 3 molens. Alle gangen gaan 3-hoog malen.
1650-1660: molengang bij Veenhuizen verliest 3 molens. Deze gaan naar de Middelpolder. Nieuwe poldermolen in het Oterleker veld. Het molenbestand heeft voorlopig zijn definitieve samenstelling gekregen, met 14 strijkmolens en 35 molens binnen de ringdijk.
Bronnen: RAA, AWH inv. nrs. 1, 2, 255-286; Keunen, 1981, 138-140; Kavelkaart van de Heerhugowaard en omgeving. Anthonis Metius, Baert Claesz., Cornelis Cornelisz., Dirk Verdoes en Thomas Zevenhuizen. Kopergravure uit onbekend jaar. RAA, catalogus nr. PR 1003191.

De **Heerhugowaard** werd met 24 molens op 3 niveaus drooggemalen. De molens stonden verspreid over 5 locaties met in totaal 8 gangen.[17] Met de langs de Schermerboezem, geplaatste strijkmolens was eigenlijk sprake van een viertrapsbemaling. Na verkaveling brachten de polderbestuurders nog diverse veranderingen in de opstelling aan (**tabel B.5.6**).[18] Tussen 1631 en 1660 verdween de molengang bij Jan Boijes en verrezen er nieuwe gangen langs de Oostertocht en bij de Pannekeet, Amerswiel en de Middelpolder. De molengang bij Veenhuizen, die eerst 6 molens telde, werd gehalveerd, terwijl de gang bij Broekhorn er 3 molens bij kreeg. In de grote Rustenburger polder stonden van het begin af aan 9 molens. De polderbestuurders hoopten met een kleiner aantal toe te kunnen en tussen 1635 en 1640 haalden zij 2 molens weg. Deze ingreep werkte echter zo ongunstig uit, dat men het molental weer snel op 9 terugbracht.[19] Kort na verkaveling kwam ook nog een kleine staartmolen in een laag gelegen deel van de polder te staan.[20] Verder was de polder verplicht een molen te plaatsen in het Oterleker veld, nu de banne van Oterleek niet langer op de oude voet kon afwateren. Al met al nam het aantal molens binnen de ringdijk met 11 stuks toe en verhuisden 8 molens naar een andere locatie. Ook de strijkmolens waren in 1631 nog niet op hun uiteindelijke sterkte. Langs de Nieuwe Vaart naar Alkmaar stonden er 6 en bij Rustenburg 4, maar het kwartet bij Oudorp moest nog worden geïnstalleerd.[21]

Als gevolg van de door hoogteverschillen gedicteerde opsplitsing van de Heerhugowaard in 8 afdelingen en de door het Geestmerambacht opgelegde verplichting tot het plaatsen van 14 strijkmolens kwam de Heerhugowaard er qua molental slecht vanaf. Zelfs als we de twee door Geestmerambacht te betalen en onderhouden molens buiten beschouwing laten, komen we op een aantal van 47. Dat komt overeen met één molen per 72 morgen (63 ha), ongeveer twee keer zo veel als in de vorige drie polders.

17 RAA, AWH inv. nr. 255.
18 RAA, AWH inv. nrs. 257 e.v.
19 Door de molengang bij Jan Boijes te ontmantelen kreeg men de beschikking over 3 molens. Hiervan werden er twee naar de Rustenburgerpolder overgeplaatst en de derde ging dienen als ondermolen aan de Oostertocht.
20 RAA, AWH inv. nr. 258, f. 67. De staartmolen in de Heerhugowaard kwam in de Kilpolder te staan, op kavel C-23.
21 Twee van de molens bij Oudorp kwamen voor rekening van Geestmerambacht.

Tabel B.5.7 Ontwikkeling van het molenbestand in de Schermer

		begin	eind										
		1634	1635	1635	1636	1637	1638	1645	1646	1651	1652	1666	1836
bij Oudorp	totaal	4	6	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	o	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	m	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	b	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
tussen Oterleek en Rustenburg	totaal	4	6	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	o	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	m	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	b	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
tussen Ursem en Schermerhorn	totaal	12	16	14	14	14	15	15	15	15	15	16	16
	o		4	2	3	3	4	4	4	4	5	5	5
	m	5	5	6	5	5	5	5	5	5	5	5	5
	b	7	7	6	6	6	6	6	6	6	5	6	6
bij de Noordervaart	totaal	-	-	-	6	6	6	6	6	6	6	6	6
	o	-	-	-	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	m	-	-	-	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	b	-	-	-	2	2	2	2	2	2	2	2	2
bij de Laan	totaal	-	-	-	3	3	3	3	3	2	2	-	-
	o	-	-	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-
	m	-	-	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-
	b	-	-	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-
tussen Driehuizen en Vuile Graft	totaal	12	16	14	15	15	15	15	14	14	15	16	16
	o	-	4	2	4	4	4	4	4	4	5	5	5
	m	5	5	5	5	5	5	5	4	4	5	5	5
	b	7	7	7	6	6	6	6	6	6	5	6	6
west van de Vuile Graft	totaal	4	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	m	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	b	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
polderafdelingen	totaal	-	4	12	14	14	13	13	13	14	14	14	14
A		-	1	1	1	1	-	-	-	1	1	1	1
B		-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1
C		-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
D		-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
E		-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
F		-	-		1	1	1	1	1	1	1	1	1
G		-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
beneden GH		-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
boven GH		-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1
I		-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1
K		-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
L		-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
M		-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
N		-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
O		-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
totaal aantal molens		36	52	52	52	52	52	52	51	51	52	52	52

NB: b = bovenmolen, m = middelmolen en o = ondermolen.
Bron: Voor achtergrondinformatie zie: Van Zwet, 2004 'De 52 watermolens van de Schermeer'.

Vergeleken met de andere bij dit onderzoek betrokken polders was de **Schermer** in zoverre uniek dat deze polder al bij droogmaking de beschikking kreeg over het uiteindelijk benodigde aantal molens. Tevens pasten de bedijkers vanaf het begin een viertrapsbemaling toe. Dat betekende echter niet dat er na verkaveling geen aanpassingen meer nodig waren. Er verhuisden zelfs meer molens dan in welke andere polder dan ook (**tabel 5.10 en tabel B.5.7**).[22]

De dubbele molengangen bij Oudorp, Oterleek en de Vuile Graft werden vrijwel direct na het gereedkomen van de polder ontmanteld en de beschikbaar komende molens werden elders ingezet. Zo kregen alle 14 polderafdelingen zo snel mogelijk de beschikking over een eigen poldermolen en er verschenen nieuwe molengangen tegenover het dorpje de Laan en aan de Noordervaart. Van de oorspronkelijke 5 locaties bleven alleen die tussen Schermerhorn en Ursem en ten zuiden van Driehuizen gehandhaafd. Deze grote molengangen ondergingen echter ook allerlei aanpassingen. Een aantal ondermolens werd weggehaald om dienst te gaan doen in de polderafdelingen. Al snel was duidelijk dat daarmee de balans tussen het aantal molens op de diverse maalniveaus op onaanvaardbare wijze werd verstoord. Geleidelijk aan werd deze onbalans hersteld, maar dat ging wel ten koste van de nieuwe molengang bij de Laan. In 1666, ruim dertig jaar na verkaveling, bereikte het molenbestand zijn uiteindelijke opstelling. De in totaal 52 molens stonden toen verspreid over 3 molengangen van 3-hoog: de grote concentraties van molens ten noorden van Schermerhorn en ten zuiden van Driehuizen en de dubbele molengang aan de Noordervaart. Met 52 molens op 6.090 contribuabele morgen was de polder rijkelijk bedeeld. De molendichtheid kwam overeen met 117 morgen of 91 ha per molen.

22 Voor een gedetailleerde analyse van het molenbestand in de Schermer en de veranderingen die zich daarin in de beginjaren van de polder voltrokken, zie: Van Zwet, 2004 'De 52 watermolens van de Schermeer', 65-140.

Tabel B.5.8 Ontwikkeling van het molenbestand in de Starnmeer

	1642	1653	1779
bij Spijkerboor, kavels 45-50	?	4	4
bij Butteroort,	1?		
bij Oosterbuurt en Vinkhuizerhop, kavels 16-17	?	2	2
Kamerhop, kavel 7	1	1	1
totaal aantal molens	5?	7	7

Achtergrondinformatie:
1641: aanbesteding eerste 4 molens: 2 scheprad- en 2 vijzelmolens. Minstens 1 molen komt bij Butteroort.
1642: 4 molenaars krijgen salaris uitbetaald.
1643: verkaveling. Onbekend van welk jaar de kavelkaart van Nicolaes Stierp de situatie weergeeft.
1647: overeenkomst met Sijmon Hulsebos om zijn uitvinding, de vijzel, toe te mogen passen.
1649: overplaatsing van de molen bij Butteroort naar de 'lage polder nevens het Vinckhuyzer Hop'.
1653: de polder telt 7 molens, waarvan 1 in de Kamerhop. Het molenbestand blijft voorlopig ongewijzigd.
Bronnen: RAA, AWSt inv. nrs. 1 en 187; kavelkaart van Nicolaes Stierp, ca. 1650. RAA catalogus nr. PR 1003188.

De kleine **Starnmeer** en Kamerhop kwamen er qua molendichtheid nog slechter vanaf. De slechts 53 morgen (45 ha) grote Kamerhop kon geen gebruik maken van de molens in de Starnmeer. Gelukkig kon de kleine polder met één maaltrap toe, maar met slechts 53 morgen op 1 molen stond ze voor hoge uitgaven. De Starnmeer was te groot (676 morgen) voor één molengang, maar had aan twee maaltrappen genoeg. De beschikbare gegevens laten niet toe de totstandkoming van het uiteindelijke molenbestand tot in detail te reconstrueren. Wel weten we dat kort na verkaveling werd besloten tot installatie van een extra gang aan de noordkant van de polder, dicht bij het gehucht Oosterbuurt (Oostgraftdijk).[23] Voortaan telden de Starnmeer en Kamerhop samen 7 molens, 1 meer dan Leeghwater in zijn begroting had voorzien (**tabel B.5.8**).[24] In deze situatie met 97 morgen (85 ha) per molen kwam voorlopig geen verandering meer.[25]

De Starnmeer was één van de eerste polders waar de vijzel werd toegepast. De bedijkers wilden de recente uitvinding van Sijmon Hulzebos wel in hun droogmakerij uitproberen, maar helemaal gerust op een goede afloop waren zij kennelijk niet. Zij spreidden hun risico. Bij aanbesteding in 1641 bestelden zij 2 molens met een scheprad en 2 molens met een vijzel.[26] Misschien waren zij ook wat voorzichtig omdat zij nog geen formele toestemming hadden om 'de inventie van een schroef' te mogen toepassen.[27] Pas in 1647 sloten de polderbestuurders een overeenkomst met de uitvinder. Voor 460 gulden kregen zij een licentie.[28]

23 RAA, AWSt inv. nr. 1, 28 september 1642, 23 februari 1643 en 20 mei 1644.
24 RAA, AWSt inv. nr. 260.
25 Toen de molen in het Kamerhop in 1734 aan vernieuwing toe was, werd deze gesloopt. Dit polderdeel waterde voortaan af op de Starnmeer door een duiker onder de Noorderringvaart. Bij aanleg van het Noord-Hollands kanaal in de negentiende eeuw werd de ringvaart verbreed en verdiept en kon de duiker niet worden gehandhaafd. Het Kamerhop kreeg weer een eigen molen: Danner, *De Starnmeer en Kamerhop*, 15. In 1779 werd overwogen om het aantal molens naar 4 terug te brengen: RAA, AWSt inv. nr. 438. We weten niet of deze aanpassing toen gelijk is doorgevoerd, wel staat vast dat de polder in het midden van de negentiende eeuw nog maar 4 molens telde: RAA, AWSt inv. nr. 442.
26 RAA, AWSt inv. nr. 1, 19 april 1641.
27 RAA, AWSt inv. nr. 1, 8 januari 1647.
28 Ibidem. Sijmon Hulsebos werd in de onderhandelingen met de polderbestuurders bijgestaan door David van Baerle en Jan Adriaensz. Leeghwater.

Bijlage 6 Rekengeld

Voor het vaststellen van de waarde van goederen en transacties maakte men tijdens de Republiek gebruik van een rekenmunt. Deze moeten we onderscheiden van de muntstukken die in omloop waren en waarmee betalingen werden verricht. Als rekenmunten komen we tegen ponden, schellingen of stuivers en penningen. De gulden vormde de basis van het muntsysteem. De waarde van de gulden als betaalmiddel was gelijk aan die van het pond. In de rekeningboeken van de bij het onderzoek betrokken polders is afwisselend sprake van ponden en guldens. In de Zijpe en de Beemster komen we vooral het pond en de schelling tegen, bij latere bedijkingen de gulden en de stuiver. Het pond, afgekort met het teken £, zoals dat in Engeland nog steeds in gebruik is, was onderverdeeld in 20 schellingen of stuivers. Een schelling of stuiver was 16 penningen waard. Voorafgaand aan zijn verantwoording van inkomsten en uitgaven laat de penningmeester van de Schermer weten dat 'den Ontfangh ende Uytgiff is gestelt in guldens, stuyvers (en) penningen, de gulden te xL grooten Vlaems'.[1]

Samenvattend komen we tot het volgende overzicht[2]:

1 pond = 1 gulden
1 schelling = 1 stuiver

1 gulden = 20 schelling = 40 groten (Vlaams) = 320 penning
1 schelling = 2 groten (Vlaams) = 16 penning

In onze reconstructie van inkomsten en uitgaven worden alle bedragen uitgedrukt in guldens en hanteren we, anders dan in de rekeningboeken, het decimale stelsel. Een uitgave van £ 3 – 10 – 8 (3 pond, 10 stuivers en 8 penningen) noteren we als 3,53 gulden.

1 RAA, AWS inv. nr. 384 f.1. Het Vlaamse pond was onderverdeeld in 40 groten ter waarde van 2 stuivers.
2 Dit overzicht is in grote lijnen overgenomen uit Van der Heijden, 2006, 23-24. Zie ook: De Vries en Van der Woude, 1995, 107-109.

Bijlage 7 Lengte- en oppervlaktematen

In de eerste helft van de zeventiende eeuw kende het Noorderkwartier een grote diversiteit aan maten, zoals de Hondsbossche, de Geestmerambacht binnenbans of binnensluis en de Geestmerambacht buitenbans of buitensluis maat.[1] Als eenheden gebruikte men bijna overal de roede als lengte- of dijkmaat en de morgen als oppervlakte- of landmaat. De lengte van de roede en de grootte van de morgen varieerden afhankelijk van de maat waarmee werd gemeten. Voor een overzicht van enkele veel voorkomende maten verwijzen we naar **tabel B.7**. De roede werd behalve als dijkmaat overal ook als landmaat gehanteerd. Een weiland van 100 roede was 100 vierkante roede groot; de aanduiding 'vierkante' bleef meestal achterwege. Uit het overzicht in **tabel B.7** komt verder naar voren dat in het Geestmerambacht oppervlakken niet alleen in morgen, maar ook in gars werden gemeten. Er gingen 3 gars in een morgen en de gars was onderverdeeld in 12 snesen van elk 20 vierkante roede.

In de nieuwe polders stond het de bedijkers vrij om te bepalen welke maten zij wilden gebruiken.[2] Over de argumenten die hen tot een bepaalde selectie brachten, valt, met uitzondering van de Schermer, in de polderarchieven niets meer terug te vinden. De geselecteerde maten worden meestal vermeld in de kavelcondities en staan vaak ook afgedrukt op de polderkaarten uit de desbetreffende periode. We kunnen deze dus eenvoudig achterhalen (**tabel 3.1**). Voor de dijkmaat beperkte men zich in de acht onderzochte polders – negen als we de Kamerhop als afzonderlijke polder meetellen – tot twee maten: de Geestmerambachts binnenbans roede (3,823 m; equivalent aan de Zijpse dijkmaat) en de Rijnlandse roede (3,767 m). In grootte ontliepen deze elkaar niet veel: de Geestmerambachts binnenbans roede was 1,5 procent langer. Voor de landmaat of landroede en de morgen, maakten de bedijkers daarentegen gebruik van niet minder dan vier verschillende maten. Behalve de Geestmerambachts binnenbans en de Rijnlandse maat waren dat de Hondsbossche en de Schermer landmaat. In de twee laatste gevallen week men echter af van de gebruikelijke afmetingen. In de Zijpe omvatte de Hondsbossche morgen slechts 600 vierkante roede, tegenover 800 vierkante roede elders in het Noorderkwartier. De Schermer morgen (0,773 ha) was even groot als die op het Schermereiland, maar omvatte, anders dan in de dorpen daar, 600 vierkante roede. De Schermer landroede was derhalve 3,59 m lang. In Schermerhorn en de andere dorpen op het Schermereiland hanteerde men een landmaat of landroede van 4,64 m en telde de morgen slechts 360 vierkante roede. Een landmaat van 3,59 m zijn we elders nergens tegengekomen.

Als gevolg van de gemaakte keuzes was de morgen in de Zijpe (0,702 ha) beduidend kleiner dan in de andere polders. De in de Wieringerwaard, de Heerhugowaard en de Starnmeer gebruikte

1 De grote verscheidenheid aan maateenheden zal onder tijdgenoten ongetwijfeld vaak tot verwarring hebben geleid. Daarnaast deed zich het probleem voor van mogelijke veranderingen van een bepaalde maat in de loop van de tijd. De vermaarde landmeter Jan Pietersz. Dou onderkende deze problematiek en vermoedde in 1624 dat de Rijnlandse roede 'metter tijt moest zijn verlengt': Dou, 1629, f. A3. Dat bleek echter niet zo te zijn. Bij vergelijk van een door hem meegenomen referentiemaat met de door landmeter mr. Reyer Cornelisz., secretaris van Geestmerambacht, meegebrachte Hondsbossche roede bleek dat 'thien Rhijnlandsche Roeden even juyst soo lanck waren als elff Hondtbosser Roeden ... gelijck deselve proportie van ouden tijden, als voor hondert Jaren bekent is geweest: sulcx dat ick jegenwoordich naer alle apparentie vastelick besluyte, datter geen veranderingh inde Rhijnlantsche Roede is voorgevallen'. Het is niet bekend of dit voorval hem hiertoe heeft aangezet, maar enkele jaren later, in 1629, besloot Dou om de in de loop van zijn tweeëndertigjarige carrière verzamelde gegevens over de roede en de morgen in de belangrijkste steden en dorpen van Noord- en Zuid-Holland op papier te zetten: Jan Pietersz. Dou: *Tractaet vande roeden ende landtmaten door Hollant ende West-Vrieslant, met meer andere plaetsen* (Leiden 1629), f. C2-D. Als standaard hanteerde hij de Rijnlandse roede en morgen. Met grootte precisie, tot in vijf decimalen, wist hij de grootte van diverse maateenheden elders in het land ten opzichte van de standaard te vermelden. Verder gaf hij aan 'hoe veel voeten in elcke Roede, oock hoe veel Roeden quadraet een Morgen, Gemedt, Geers ofte Bunder is'.

2 Bij de aankoop van grond rondom het meer had men zich te houden aan de lokale maten. Het was van het grootste belang dat landmeters en taxateurs die goed kenden. Bij het vaststellen van de prijzen van de honderden lapjes te onteigenen grond ging het alles bij elkaar om zeer grote bedragen en onjuist gebruik van maten zou ingrijpende financiële consequenties hebben.

Tabel B.7 Veel voorkomende lengte- en oppervlaktematen in het Noorderkwartier in de eerste helft van de zeventiende eeuw.

maat	lengtemaat			oppervlaktemaat					
	roede (m)	A	voet (cm)	morgen (ha)	B	C	gars (ha)	D	snees (m^2)
Rijnlandse	3,767	12	31,4	0,851	600				
Hondsbossche	3,42	12	28,5	0,938	800				
Geestmerambachts binnenbans	3,823	12	31,9	0,877	600	3	0,29	12	244
Geestmerambachts buitenbans	3,49	12	29,1	0,877	720	3	0,29	12	244
Zijpse dijkmaat	3,823	12							

A aantal voet per roede
B aantal roede^2 per morgen
C aantal gars per morgen
D aantal snees per gars
NB: De Geestmerambacht binnenbansmaat werd ook aangeduid als Geestmerambacht binnensluismaat en de buitenbansmaat als buitensluismaat.
Bronnen: Krol, 1828; Staring 1980 en Verhoeff, 1983.

Geestmerambacht binnenbans morgen (0,877 ha) was zelfs 25 procent groter. Ook in de Schermer (0,773 ha) was de morgen relatief klein. Bij het vergelijken van belastingaanslagen of prijzen uitgedrukt in guldens per morgen moet vanzelfsprekend met deze verschillen rekening worden gehouden.

Uit het bovenstaande blijkt dat uniformiteit ver te zoeken was. Harmonisatie stond kennelijk laag op het prioriteitenlijstje van de bedijkers. In Zuid-Holland, daarentegen, was in het begin van de zeventiende eeuw een tendens tot standaardisatie waarneembaar.[3] De hoogheemraadschappen Rijnland, Delfland en Schieland hadden alle de Rijnlandse roede en morgen ingevoerd en in 1604 besloot de Raad van State tot invoering daarvan bij het Staatse leger. In de ver van Den Haag gelegen nieuwe polders vond deze trend maar gedeeltelijk navolging. Alleen de Beemster, Purmer, Wijde Wormer en Kamerhop gingen op de Rijnlandse maat over. Opmerkelijk is de keuze voor de Rijnlandse roede in het Kamerhop, als we weten dat de bedijkers in de Starnmeer de Geestmerambachts binnenbans maat hanteerden. De Rijnlandse roede vond ook ingang in de Heerhugowaard, maar alleen als lengtemaat. Als landroede deed in deze polder, zoals we zagen, de Geestmerambacht binnenbans roede dienst.

De Heerhugowaard was niet uniek met een landmaat die afweek van de dijkmaat, dat wil zeggen dat de roede die werd gebruikt voor het meten van oppervlakken een andere lengte had dan de roede die diende als lengtemaat. Ook de Zijpe en de Schermer pasten twee verschillende maten toe. Dit valt te zien op de kavelkaart van de desbetreffende polders. De cartouches met schaalaanduiding geven voor de dijkroede en de landroede een uiteenlopende lengte aan. Bij aanvang van dit onderzoek tastten we nog in het duister ten aanzien van de lengte van de landroede en de grootte van de morgen in deze laatste twee polders. Nader onderzoek was vereist. We zullen voor beide polders de aanwijzingen die tot het vermelde inzicht hebben geleid, de revue laten passeren.

De Zijpe en Hazepolder

Over de in de Zijpe gebruikte maten en de grootte daarvan heerst in de literatuur nogal wat verwarring. Zo stelde Belonje ten onrechte dat de Zijpse morgen 600 Geestmerambachtsche dijkroeden groot zou zijn, een maat 'waarin ook overigens de afmetingen waren uitgedrukt'.[4] Op de vraag of het de binnen- of buitenbansroede betrof, ging hij niet in. Mr. A.F. Kamp meende in zijn analyse van de 'Caerte vant Hontbos ende Zijplant' van Adriaen Anthonisz. uit 1572 dat de Geestmerambacht bui-

3 Pouls, 1997, 176.

tenbansroede voor lengtemetingen en de binnenbansroede voor opmeting van het polderoppervlak was gebruikt.[5] Harde aanwijzingen daarvoor had hij niet. Hij zat hij er niet alleen naast, hij wisselde ook nog eens de waarden van de twee maateenheden om. Op basis van een lengte van 3,496 m voor de oppervlakteroede (de lengte van de buitensluisroede) kwam hij tot een oppervlak van 0,733 ha voor de Zijpse morgen. Hij dacht bevestiging voor zijn aanname te vinden in wat hij noemde de opmerkelijke overeenkomst tussen het door Baptista Doetecomius vermelde oppervlak van de polder (9.060 morgen of 6.642 ha bij een omrekeningsfactor van 0,773) en het in zijn tijd (1971) belastbare oppervlak van 6.639 ha. H. Schoorl ten slotte, ging er vanuit dat de door de landmeter Lourens Pietersz. bij lengtemetingen aan de Zijperdijken in 1555 gebruikte Geestmerambachtse roede 3,496 m lang was, volgens hem de lengte van de Geestmerambacht binnensluis roede.[6] Zij hadden het allen bij het foute eind.

Deze vergissingen kunnen voor een groot deel aan ontoereikende informatie op de polderkaarten uit de periode van de bedijkingen worden toegeschreven. Geen van de kaartenmakers maakt duidelijk of het bij de door hen vermelde Geestmerambachts roede om de binnenbans / binnensluis roede (3,82 m) of buitenbans / buitensluis roede (3,49 m) gaat en of zij de dijk- of landmaat op het oog hebben. Adriaen Anthonisz. laat ons op zijn in 1572 vervaardigde 'Caerte vant Hontbos ende Zijplant' slechts weten dat de roede 12 voeten omvatte en dat 500 roeden overeenkwamen met een kwart 'mijl'. Baptista Doetecomius beschreef alleen maar de relatie tussen de Geestmerambachts roede en de mijl op de door hem gegraveerde en door Gerrit Dirksz. Langedijk rond 1600 vervaardigde 'Afcontrafeytinge van t'Landt van den Zype, bedyckt inden Jaere 1597': 'twee duysent roeden is een myle', en laat ons verder ook in het duister. Pieter van der Keere beperkte zich in 1617 op zijn kaart 'Agri Zypani' tot het aangeven van een schaalverdeling met 600 Geestmerambachts roeden. Op de uit 1665 daterende kaart van Jan Dircksz. Zoutman, de 'Afbeeldingh van de ZYPE', komen we voor het eerst de Hondsbossche roede tegen, in een cartouche met een 'Schale van 300 Hontsbosscher Roeden', maar ook bij Zoutman komen we er niet achter of het om de lengte- of oppervlaktemaat gaat. De hedendaagse verwarring over de Zijpse maateenheden is waarschijnlijk verder in de hand gewerkt door misleidende informatie over de lengte van de Geestmerambachts roede in gerenommeerde handboeken.[7]

Toch valt de ware identiteit van de Zijpse dijk- en landmaat zonder veel moeite te achterhalen. Voor de dijkroede verwijzen we naar het eerste rekeningboek van de Zijpe uit 1597, waarin staat vermeld dat de oude 'vroonmaat', ofwel de Geestmerambachts binnenbans maat 'jegenwoordigh voor de Zijpse dijckmaet gehouden wert'.[8] In een resolutie van de hoofdingelanden van 14 februari 1597 lezen we dat bij de aanbesteding van dijkvakken de 'binnenlantsche mate' zal worden gebruikt.[9] Minstens zo overtuigend is de constatering van Jan Pietersz. Dou: de 'Sijpsche Dijck-maet Roede heeft twaelf voeten / ende is even lanck als de Geestmer-ambachts binnen-bantsroede.[10] De Geestmerambachts binnenbansroede (3,82 m) kwam al snel ook als Zijpse dijkmaat of dijkroede bekend te staan en werd bij de latere Noord-Hollandse inpolderingen veelvuldig als maateenheid bij dijkconstructies gebruikt.

Voor de landmaat grijpen we terug op twee ongedateerde, waarschijnlijk vroeg-zeventiende-eeuw-

4 Belonje, 1933 *De Zijpe en* Hazepolder, 13.
5 Kamp, 1971, 8.
6 Schoorl, 1979, 70, voetnoot 7.
7 Krol, 1828; Staring 1980 en Verhoeff, 1983. Volgens Krol was de Geestmerambachts binnenbans of binnensluis roede 3,82 m lang en dus groter dan de buitenbans of buitensluis roede: 3,49 m. Verhoeff wisselde deze waarden om. De twee auteurs waren het wel eens over de grootte van de Geestmerambachts morgen (0,877 ha), 600 vierkante roeden van 3,82 m of 720 vierkante roeden van 3,49 m. Staring nam een tussenpositie in. Bij hem mat de binnensluis roede evenals bij Verhoeff slechts 3,49 m maar hij ging er net als Krol vanuit dat er de Geestmerambachts morgen van 0,877 ha slechts 600 van deze kleine (vierkante) roeden omvatte.
8 RAA, AWZ inv. nr. 179 f. 32v.
9 RAA, AWZ inv. nr 16.
10 Dou, 1629.
11 RAA, AWZ inv. nr 15.

se, documenten, waarin enkele niet met name genoemde landmeters getuigen over de grootte van de Zijpse morgen. Zij gaan uit van de Hondbossche roede als landmaat en bevestigen het voor deze maat ongebruikelijke aantal van 600 vierkante roeden per morgen: 'die van de Sijpe gebruycken 600 hontsbos roeden int morgen, daer die van Limmen, Heijloo Castricum ende andere polders ende dorpen gebruycken 800 hontsbos roeden int morgen', zodat de Zijpse landmaat 'die cleynste landmaete is, die omtrent Alckmaer gebruickt werde, ende dat die Sijpsche morgen een vierde part cleyner is als die omtrent Alckmaer gebruickelijk is.[11] De landmeters illustreren hun getuigenis met een voorbeeld: 3.976 morgen en 201 vierkante roeden zouden 'omtrent Alckmaer' slechts 2.982 morgen en 201 vierkante roeden groot zijn'. Het voorbeeld was niet willekeurig gekozen. Het aantal van 3.976 morgen en 201 vierkante roeden had betrekking op het oppervlak van de contribuabele landen, waarover vanaf 1597 omslag moest worden betaald. De grootte van de Zijpse morgen (0,702 ha) die volgt uit het aantal van 600 vierkante Hondsbossche roeden, is in overeenstemming met de opgave van Krol in 1828 en met de waarde die kan worden afgeleid uit de gegevens in het Tractaet van Jan Pietersz. Dou.[12]

De Schermer

Ook voor de Schermer kunnen we voor de identiteit van de gebruikte lengte- en oppervlaktematen niet op bestaande literatuur terugvallen.[13] Voor opname in de tabellen van Jan Pietersz. Dou kwam de polder te laat en in de diverse handboeken met overzichten van maateenheden is het onduidelijk of de opgegeven waarde van de Schermer morgen betrekking heeft op de polder of op de dorpen gelegen op het Schermeiland.[14] Een nadere studie was daarom op zijn plaats.

Naar de dijkmaat hoeven we niet lang te zoeken. Op de door Baert Claesz. getekende en in 1635 verschenen manuscriptkaart van de polder staat de 'Sijpdijckse maet' als maateenheid vermeld.[15] Ook uit allerlei aanbestedingsdocumenten valt op te maken dat de bedijkers van de Schermer reeds vanaf het begin van de werkzaamheden voor de Zijpse dijkmaat (3,823 m) kozen.[16] Veel moeizamer verliep de besluitvorming ten aanzien van de landmaat. Zoals we uit de hierna volgende gegevens kunnen afleiden, hanteerde men in de eerste jaren van de bedijking de op het Schermereiland in gebruik zijnde morgen (0,773 ha). Van een definitieve keuze was echter geen sprake. Toen de polder in de zomer van 1635 droog viel en de kavels moesten worden afgestoken, kon een beslissing niet langer worden uitgesteld. Op 11 juni 1635 behandelden de in Alkmaar woonachtige hoofdingelanden een voorstel 'nopende het afsteken vande kavels op Rijnlandsche maeten'.[17] Bij acceptatie van dit voorstel koos men dus voor dezelfde oppervlaktemaat als de bedijkers van de Beemster, Purmer en Wijde Wormer. De andere hoofdingelanden werden schriftelijk ingelicht. Kennelijk waren de locale bestuurders niet geheel gerust op de respons en daarom lieten zij maar gelijk weten dat als zij 'consideratie daartegen zouden mogen hebben, dat zij alsdan gelieven over acht dagen des avonts hier in herberge te zijn'.[18] Op 19 juni vond de voltallige vergadering van hoofdingelanden plaats. Om niet nader gespecificeerde redenen stapten zij weer van de Rijnlandse morgen af en kwamen overeen de kavels af te meten 'op Sijpse landmaat', 600 in "t morgen hard land'. Daarmee zou de Zijpse dijkmaat dus naast lengtemaat ook als oppervlaktemaat gaan dienen.

12 Dou, 1629.
13 In de spaarzame gevallen dat auteurs zich uitspreken over de grootte van de morgen, wordt de lezer geconfronteerd met onjuiste gegevens.Volgens Belonje, 1933 *De Schermeer*, 22 bedroeg de kavelgrootte 10 bunder en 55 roeden en was de morgen dus 0,67 ha groot. Ook Schilstra, *Schermerland*, 105 en Lambooy, *Getekend land*, 153, zaten er met respectievelijk 0,68 en 0,67 ha ver naast.
14 Dou publiceerde zijn Tractaet in 1629, dus enkele jaren voordat de Schermer werd drooggelegd.
15 De manuscriptkaart van Baert Claesz., gebaseerd op in december 1633 uitgevoerde metingen, verscheen in 1635: 'Caerte van die Schermeer, sulcx die inden jaere 1633 in de maent december oover het ijs is gemeten en bevonden, …'. RAA, catalogus nr. PR 1006006.
16 RAA, AWS inv. nrs. 774 en 955.
17 RAA, AWS inv. nr. 44, 11 juni 1635.
18 Ibidem.
19 RAA, AWS inv. nr. 44, 19 juni 1635.
20 RAA, AWS inv. nr. 236.

Bij nader inzien bleek ook dit besluit op bezwaren te stuiten. Een morgen van 600 vierkante Zijpse dijkroeden (0,877 ha) was aanzienlijk groter dan de eerder gehanteerde Schermer morgen en het aantal te verdelen morgen zou daardoor drastisch omlaag gaan. Eerder hadden de bedijkers, zij het om andere redenen, ook al iets dergelijks meegemaakt. In de winter van 1633 had de landmeter Baert Claesz. bij metingen over het ijs geconstateerd dat het contribuabele polderoppervlak van de te bedijken polder niet 6.500 morgen groot was, zoals eerst gedacht, maar slechts 6.090 morgen, alles op basis van de oorspronkelijk gebruikte Schermer morgen. Men had de ontbrekende kavels terug moeten kopen en dit had veel geld gekost. Met een grotere oppervlaktemaat op basis van de Zijpse dijkroede zou het aantal te verdelen morgens nogmaals drastisch omlaag gaan: in plaats van 6.090 morgen was er dan nog maar 5.397 morgen te verdelen. Wederom moest dan een aantal investeerders worden teleurgesteld en de overgebleven participanten zaten als gevolg van de terug te betalen omslagen opnieuw met een aanzienlijke kostenverhoging. Ook voor de gewestelijke overheid was een vermindering van het aantal contribuabele morgen waarover in later jaren belasting kon worden geheven niet aantrekkelijk. In hun vergadering op 19 juni bogen de hoofdingelanden zich over deze problematiek: 'remonstrerende aen de heeren van de reeckeningh dat deselve niet groter is als vijff duisend 397 morgen, 528 roeden Zijpse dijckmaet'.[19] Er zat niets anders op dan vast te houden aan de vanaf het begin gehanteerde oppervlaktemaat en daarmee aan een contribuabel oppervlak van 6.090 morgen. In het kavelregister van 25 oktober 1635 lezen we dat er inderdaad 6.090 morgen zijn verloot.

Met behulp van bovenstaande informatie kunnen we de grootte van de Schermer morgen berekenen. De morgen gebaseerd op de Zijpse dijkroede (0,877 ha) was 6.090 / 5.397 of 1,128 keer zo groot als de al in gebruik zijnde en ook definitieve oppervlaktemaat. We leiden daar een oppervlak van 0,777 ha voor de Schermer morgen uit af. Die was daarmee, binnen de nauwkeurigheid van de beschikbare gegevens, gelijk aan de morgen in de dorpen op het Schermereiland: 0,773 ha. We concluderen daarom dat dit de oppervlaktemaat is die men in de voorafgaande jaren en ook na verkaveling heeft gebruikt. Een bevestiging vinden we in een belastingoverzicht uit 1786 waarin staat vermeld dat het toenmalig belastingplichtige oppervlak van 6161,5 morgen 'Schermeer maat' overeenkomt met 5593,32 morgen Rijnlandse maat.[20] De hier genoemde verhouding komt ook overeen met een oppervlak van 0,773 ha voor de Schermer morgen.

Voor de lengte van de landroede zijn we aangewezen op de kavelkaarten uit 1635 van Pieter Wils, S. van Esveldt en J.C. Visscher.[21] Die vermelden dat een Schermer morgen 600 vierkante landroede omvatte. Daaruit volgt een lengte van 3,59 m voor de Schermer landmaat. In de bannen van de dorpen op het Schermereiland was de landroede aanzienlijk langer: 4,64 m, maar daar omvatte een morgen slechts 360 vierkante roeden. De Schermer landroede in de polder week met zijn lengte van 3,59 m af van alle andere roeden in de nabije omgeving. Vergelijken we tenslotte nog de lengte van de Schermer dijkroede (3,82 m) met die van de landroede (3,59 m), dan blijkt de dijkroede 6 procent langer te zijn. Een dergelijk verschil vinden we ook terug in de schaalaanduidingen op de kavelkaarten.

21 RAA catalogus nrs. PR 1003194, 1005077 en 1005083.

Bijlage 8 Verklarende woordenlijst

aanwas vergroting van gronden door aanslibbing.

abandonneren afstand doen van eigendomsrecht op grond.

barmte berm, strook grond langs een dijk.

bedijken inpolderen van buiten de zeedijken gelegen gronden, dus van slikken, schorren of een stuk wad. In deze studie worden het begrip 'bedijken' en de daarvan afgeleide termen ook toegepast op de inpoldering van meren, meestal aangeduid als 'droogmaken' of 'droogmakerij'. Met de termen 'droogmaken' en 'droogmakerij' wordt in deze studie wel steeds vastgehouden aan de gangbare betekenis, de inpoldering van meren.

bedijkers de ondernemers die een bedijking ter hand namen en ten uitvoer brachten (ongeacht of deze binnen of buiten de zeedijken plaats vond). De investeerders die alleen maar geld in een project stopten worden in deze studie aangeduid als participanten of deelnemers.

berm strook grond langs een dijk.

binnenboezem stelsel van wateren binnen een polder dat dienst doet als bergplaats voor overtollig water, totdat lozing op de ringvaart van de polder mogelijk is.

boezem van buitenwater afgesloten stelsel van wateren (vaarten, kanalen, meren) bruikbaar voor tijdelijke waterberging, totdat lozing mogelijk is.

bovenmolen hoogst gesitueerde molen in een stelsel van getrapte bemaling.

capraven spar; rechte dunne stam.

cartouche met krullen omlijst vlak op een kaart waarin bijzonderheden betreffende de kaart zijn aangebracht.

contentement vergoeding voor geleden of te lijden schade.

contribuabel belastingplichtig

custing termijnbetaling na aankoop van land.

delen planken van grenenhout.

dieper baggeraar, iemand die een sloot of vaart uitdiept.

dijkgraaf in de zeventiende eeuw: vertegenwoordiger van de landsheer (de gewestelijke overheid) in het polderbestuur, verantwoordelijk voor juridische aangelegenheden. Was als voorzitter van het college van dijkgraaf en heemraden ten tijde van de bedijking nauw betrokken bij de uitvoering van de werkzaamheden.

dijkvak een bepaald stuk dijk.

dijklichaam opgeworpen grondmassa die de dijk vormt.

dijkrecht de gezamenlijke rechtsbepalingen ten aanzien van dijkzaken.

dijkroede lengtemaat.

dijkvelling 1. regeling waarbij de dijkplicht van een oude dijk naar een nieuwe dijk overgaat.
2. het bedrag dat onderhoudsplichtigen van een buitendijk, die door bedijking van buitengronden zijn oorspronkelijke functie verliest en een slaperdijk wordt, meebetalen aan de kosten van de nieuwe dijk(en).

droogmakerij 1. drooggemalen meer of plas.
2. het droogmalen en inpolderen van een meer of plas.

druipens helling aan de binnenkant van de ringdijk.

fundament van een dijk de ondergrond waarop een dijk rust. Het fundament is meestal wat breder dan de dijk zelf en steekt doorgaans één à twee voet boven het winterpeil van de ringvaart uit.

gemene land land dat de polder of de gezamenlijke ingelanden toebehoort.

glooiens of gloyens helling aan de buitenkant van de ringdijk

gording dwarshout dat dient tot koppeling van een rij palen.

gratificatie (in deze studie:) voorafgaand aan een bedijking aan een invloedrijke functionaris toegekend recht tot deelname, zonder dat deze zich in hoeft te kopen.

heemraad lid van het dagelijks bestuur van een polder of waterschap.

herenwerk werk waarbij arbeiders worden uitbetaald in dag- of uurloon.

hoofdingelanden de leden van het hoogste bestuursorgaan van een polder of waterschap.

ingeland eigenaar van land in een polder

invordering naar dijkrecht het na vonnis van dijkgraaf en heemraden verhalen van verschuldigde gelden. De dijkgraaf schoot het verschuldigde bedrag eerst voor en vorderde dit na uit-

	spraak van de rechter terug, vaak met 'dubbel gewin', dat wil zeggen met een door hem zelf te behouden boete ter hoogte van het in te vorderen bedrag (zie ook: parate executie).
joffers	dunne palen
kavels water	eenheid waarin de grootte van een participatie in een bedijking wordt aangegeven.
kavelconditie	voorwaarden waarop de gronden in een droogmakerij of bedijking aan de deelnemers worden toegewezen.
kavelregister	lijst van deelnemers aan een bedijking, met opgave van de bij verkaveling door middel van verloting aan hen toegewezen kavels.
kavelsloot	sloot tussen kavels.
kespen	dwarsleggers over de koppen van heipalen.
kolksloot	sloot die het water bij een molen brengt.
krebbing	houten bescherming van een dijk tegen golfslag.
kruin	vlakke bovenzijde van een dijklichaam.
landroede of landmaat	oppervlaktemaat; de roede die dient om een oppervlak te meten.
maat	een stelsel van maateenheden waarmee afstanden en oppervlakken worden gemeten. Voorbeelden zijn de Rijnlandse maat, de Hondsbossche maat, enz.
middelmolen	middelste molen in een stelsel van getrapte bemaling.
mis	mest.
modderaar of modderling	arbeider die een sloot uitdiept of slikker uit het wad opdiept.
molbord	brede, door paarden getrokken, plank om zand mee op te scheppen, te verplaatsen en elders te storten.
molendichtheid	verhouding tussen het aantal molens dat een polder telt en het polderoppervlak.
molenkolk	verbindingssloot tussen molens op verschillend niveau.
morgen	landmaat waarmee de grootte van een perceel wordt aangegeven.
morgentalen	eenheid waarin het aantal belastingplichtige morgen wordt uitgedrukt.
nol	zandige hoogte, binnenduintje.
Noorderkwartier	Holland ten noorden van het IJ. In de literatuur komt men ook andere definities tegen, zoals alleen het zuidelijke deel van het gebied ten noorden van het IJ, dus zonder West-Friesland en de eilanden.
notsloot	sloot langs de binnenzijde van de ringdijk, waarlangs de opbrengst van het land wordt afgevoerd.
octrooi voor een bedijking	door de Staten verleende vergunning tot bedijking van een buitendijks gebied of een meer, al of niet onder voorwaarden en toekenning van belastingfaciliteiten.
omslag	belasting voor grondeigenaren in een polder. Tijdens een bedijking werd belasting geheven over het aantal morgen waarop men had ingeschreven.
ondermolen	laagst gesitueerde molen in een stelsel van getrapte bemaling.
ordonnantie	een door dijkgraaf of hoofdingelanden aan de penningmeester verleende autorisatie om een betaling te doen.
parate executie	het zonder gerechtelijke procedure verhalen van verschuldigde gelden (zie ook: invordering naar dijkrecht).
park of perk	afgepaald deel van een (aan te leggen) dijk of vaart.
participanten	de deelnemers aan een bedijking: de investeerders.
plempdijk	in open water opgeworpen dijk.
polderafdeling	door kaden en dammen afgescheiden en onder een eigen bemaling gebracht deel van een polder. Opsplitsing in afdelingen komt vooral voor in grote polders met hoogteverschillen.
poldermolen	in de laagste delen van een polder geplaatste molen.
recognitie	jaarlijks per morgen ingepolderd land aan de overheid te betalen bedrag. Deze belasting kan, na de eerdere overdracht door de overheid van de te bedijken gronden, gezien worden als erfpacht.
redres van de verponding	herziening van belastingstelsel dat betrekking heeft op onroerend goed.

remissie	kwijtschelding
rendant	penningmeester.
rentmeester	vertegenwoordiger van de gewestelijke overheid, belast met het financieel beheer van Grafelijke domeinen.
roede	1. balk die door de windas van een molen wordt gestoken en waaraan de hekken voor de zeilen worden bevestigd. 2. lengtemaat. De lengte van de roede hangt af van de gebruikte maat. De roede werd in de zeventiende eeuw ook vaak gebruikt als landmaat. Een stuk land van 'honderd roede' is 100 vierkante roede groot. In een aantal polders, zoals de Heerhugowaard en de Schermer, had de roede als lengtemaat een andere lengte dan de roede als landmaat.
schaft	volume grond van één vierkante roede bij één voet.
scheprad	door een windmolen aangedreven dubbel wiel, met schoepen daartussen, om water omhoog te brengen.
schot	bij graven of baggeren verkregen grond die nog moet worden opgeruimd.
schouw	inspectie van waterstaatswerken door een waterschapsbestuur.
slechten	egaliseren van oneffenheden, rommel opruimen
slikker	uit wad opgediepte klei met wier. Slikker diende als bouwmateriaal bij het opwerpen van een slikkerdijk.
slikkeraar	iemand die slikker uit het wad opdiept. Zie ook: modderling of vlosser.
slikkerdijk	van slikker opgeworpen dijk. Deze was aan de buitenzijde bekleed met wier.
sparren	naaldhouten palen.
specie	door uitgraven of baggeren verkregen grond, te gebruiken voor het opwerpen van een dijk.
speten	scheppen of graven.
tochtsloot	hoofd- of molenwetering.
toeleggens	breedte van het dwarsprofiel van een dijk, gemeten op de hoogte van het terrein.
vacatie	dagvergoeding.
vereren	iemand een cadeau schenken, als dank voor een bewezen of te bewijzen dienst
verkaveling	1. het opdelen van een polder in kavels 2. de bijeenkomst waarbij de kavels onder de ingelanden worden verloot.
verschijndatum	de datum waarop een betalingstermijn afloopt.
verstoeling	het omslaan van de aanleg- of onderhoudskosten van een dijk onder belanghebbenden.
verteerde kosten	kosten voor reizen, logies en maaltijden.
vingerling	tijdelijk aangelegde dam, waarachter een sluis wordt aangelegd.
vlossen	baggeren.
vlosser	baggeraar.
voer	een wagenvracht. Deze maat wordt onder andere gebruikt om een hoeveelheid riet aan te geven: het gewicht dat door één paard op een kar getrokken kan worden: 2.000 à 3.000 kg.
voet	lengtemaat. In het Noorderkwartier gaan meestal 12 voet in één roede.
voser	slikkeraar of vlosser.
zoetelaar	iemand bij wie de arbeiders tijdens de bedijking voedsel, drank en andere levensbenodigdheden kunnen kopen.

Bronnen: De Vries, 1876, 461-463; Danner, Kuijs, Van Rijswijk, Streefkerk en Zeiler, 1992-2001; Geerst en Heestermans, 1992; Sipman, 2002; Van de Ven, 2003, 432-443; Liesker en Fritschy, 2004, 9, 13; Reh, Steenbergen en Aten, 2005, 315-319 en Tielhof en Van Dam, 2006, 364-365.